

«در هر شرایطی باید بنیهی دفاعی کشور

در بهترین شرایط باشد»

بسیج به عنوان دانشگاه جنگ و جهاد با مدیریت، درایت و فرصت‌سازی مضرت امام (1) بنا نهاده شد و آنگونه پرورش یافته که در مقابل فیل دشمنان، جذاب‌ترین جلوه‌های مقاومت و ایثار را از خود به منحصه‌ی ظهور می‌رساند.

«ندانستن اینکه دشمن چه در سر دارد و چه
می خواهد بکند، غفلتی است که ممکن است ما
را از امکان برخورد و امکان دفاع محروم کند»

باید در فضایی معنوی و با تلاش و مجاهدت‌های بسیار،
گام به گام مراتب «بسیجی شدن» را طی نمائیم و به
سمت قله‌های تعالی و کمال پیش رویم.

وقتی تهاجم از جنس علم بود، دفاع نیز باید دفاعی علمی
و فناورانه باشد تا اثربخش و کارآمد باشد.

**نگاهی به تهدیدات نوین و نقش بسیج
در حوزه‌ی پدافند غیرعامل**

تدوین و ارائه دهنده :

دکتر غلام رضا جلالی

سرشناسه	: جلالی فراهانی، غلامرضا، 1337 -
عنوان و نام پدیدآور	: نگاهی به تهدیدات نوین و نقش بسیج در حوزه پدافند غیرعامل / تدوین و ارائه‌دهنده غلامرضا جلالی فراهانی؛ گردآوری و تنظیم محمد شاه‌محمدی.
مشخصات نشر	: تهران: بوستان حمید، 1390.
مشخصات ظاهری	: 72 ص: مصور. (بخشی رنگی).
شابک	: 978-600-6412-12-2
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: جلالی فراهانی، غلامرضا، 1337 - -- پیام‌ها و سخنرانی‌ها
موضوع	: دفاع از غیرنظامیان -- ایران -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع	: نیروهای مسلح -- بسیج
شناسه افزوده	: شاه محمدی، محمد، 1353 - گردآورنده
رده بندی کنگره	: 1390 8 ن 8/ج 926U
رده بندی دیویی	: 350955/363
شماره کتابشناسی ملی	: 2642068

با همکاری و پیشنهاد سازمان پدافند غیرعامل کشور

انتشارات

عنوان: **نگاهی به تهدیدات نوین و نقش بسیج در حوزه‌ی پدافند غیرعامل**

تدوین و ارائه دهنده: دکتر غلامرضا جلالی فراهانی

گردآوری و تنظیم مستندات: محمد شامحمدی

ناشر: بوستان حمید

چاپ اول: زمستان 1390

شمارگان: 2500

قیمت: 3000 تومان

• کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری برای ناشر محفوظ است.

(نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

صندوق پستی 331-1775

تلفن ناشر: 33700927

مقدمه

تغییر ماهیت قدرت در عصر "ارتباط کامل در زمان حقیقی"^۱، باعث تغییر ماهیت تهدیدات در قرن حاضر شده است. تهدیدات نوین در اشکال، ابعاد، انواع، اهداف، ماهیت و راهبردهایی بسیار متعدد و متنوعی پا به عرصه‌ی منافع و زیرساخت‌های کلیدی و حیاتی کشورها گذارده است، تهدیداتی که صرفاً محدود و محصور به مراکز ثقل نظامی نمی‌شوند و حوزه‌ها و عرصه‌های مختلف ملی کشورها (همچون سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، علمی و فناوری و ...) را مورد هدف قرار می‌دهند. چنین تنوع و تعددی در حوزه تهدیدات، راهکارها و راهبردهای دفاعی مناسبی که از جامعیت هر چه بیشتر برخوردار باشند را می‌طلبد. در این میان توجه به اصول و تدابیر پدافند غیرعامل می‌تواند نقش به‌سزایی در کاهش لطمات، تلفات، صدمات و خسارات، در شرایط بحرانی ناشی از جنگ داشته باشد و بی‌توجهی یا کم‌توجهی نسبت به این موضوع نیز قطعاً پیامدهای سنگین و بعضاً غیرقابل جبرانی را به دنبال خواهد داشت.

متن حاضر، مشروح سخنرانی دکتر غلامرضا جلالی، رئیس سازمان پدافند غیرعامل کشور می‌باشد که در همایش «بسیج و پدافند غیرعامل» وزارت جهاد کشاورزی، در دی ماه ۱۳۸۹ ایراد فرموده‌اند که پس از پیاده‌سازی، بازنگری و مستندسازی تقدیم علاقه‌مندان می‌شود.

(نه)

---

^۱ - Perfect Connection in Real Time

فهرست مطالب

- ۱- جایگاه بسیج ۱۱
- ۲- ضرورت و اهمیت تهدیدشناسی (ناشی از چاپ مقالات ISI) ۲۲
- ۳- تهدیدات سایبری ۳۴
- ۴- تهدیدات بیولوژیک ۴۲
- ۵- بسیج و پدافند غیرعامل ۵۶
- کتابنامه ۷۰

« وَ بِهٖ نَسْتَعِينُ اِنَّهٗ خَيْرٌ نَّاصِرٍ وَ مُعِينٍ »

۱ - جایگاه بسیج

* ۱

با سلام و درود به ارواح مطهر شهدا و روح ملکوتی حضرت امام خمینی(۱).
حضرت امام راحل به عنوان معمار کبیر انقلاب اسلامی و طراح دکترین
حکومت اسلامی، نهاد «بسیج» را به عنوان یکی از ارکان مؤثر بنیاد انقلاب
اسلامی، پایه گذاری نمودند^۲ و چارچوبها، مشخصهها و مؤلفه‌های ارزشی^۱

---

^۱ - متن حاضر، مشروح سخنرانی دکتر غلامرضا جلالی (رئیس سازمان پدافند غیر عامل) می باشد که در
همایش «بسیج و پدافند غیرعامل» وزارت جهاد کشاورزی، در دی ماه ۱۳۸۹ ایراد شده است.

^۲ - **مقام معظم رهبری:** «بسیج یکی از برکات انقلاب و از پدیده‌های بسیار شگفت‌آور و
مفصوص این انقلاب است. این هم یکی از آن چیزهایی است که امام بزرگوار ما با دید

گران‌بهایی برای آن تبیین و توصیف نمودند، به گونه‌ای که این چارچوب‌ها، فراتر از تمامی چارچوب‌های ارزشی دیگری است که در کشور بنا نهاده شده است.^۲ به عبارتی امام راحل(۱)، چتری برای تمامی رزمندگان و مجاهدین^۳ فی سبیل‌الله گشودند تا تحت لوای آن از حریم اسلام، ارزش‌ها، اندیشه‌ها^۴ و انگیزش‌های ناب محمدی(۹) دفاع^۱ شود.

الهی فود، با حکمتی که فدای متعال به او ارزانی کرده بود، برای کشور و ملت و انقلاب ما به یادگار گذاشت.» از بیانات مقام معظم رهبری در جمع بسیجیان ۷۶/۹/۵

^۱ - حضرت امام خمینی (۱): «آن افلاص و ممیت شما (بسیجیان) و آن ایثار در راه فدا، بالاترین ارزش است برای شما».

^۲ - تشکیل بسیج مستضعفین، ارتش بیست میلیونی به فرمان حضرت امام خمینی که برگرفته از هوشیاری، درایت و الهامات معنوی و بی‌نظیر ایشان داشت، از جمله اساسی‌ترین عوامل در جهت خنثی‌سازی توطئه‌ها علیه نظام اسلامی به حساب می‌آید که به برکت این دوراندیشی و هدایت انقلاب در مسیر اصلی خود، زمینه‌ی انقلاب دوم فراهم آمد و با سقوط لانه جاسوسی آمریکا در تهران و بر ملا شدن ماهیت سلطه جو و تجاوزکارانه آمریکا، با ضربه‌ای سخت و جبران ناپذیر روبرو شد. اسناد بدست آمده از لانه جاسوسی و اظهارات صریح حکام آمریکایی، مردم و رهبران کشور و بویژه حضرت امام را با این حقیقت آشکار مواجه ساخت که احتمال مداخله و هجوم نظامی آمریکا به جمهوری اسلامی، امری بعید و غیرممکن نبوده و با توجه به سوابق این کشور در جهان، لزوم آمادگی مردم جهت مقابله و رویارویی را در کوتاهترین زمان ممکن آشکار می‌ساخت. بر همین اساس امام امت در پنجم آذر ماه سال ۵۸، یعنی در مدتی کمتر از یک ماه بعد از انقلاب دوم، فرمان تاریخی تشکیل بسیج را صادر فرمودند: «یک مملکت بعد از چند سالی که بیست میلیون جوان دارد باید بیست میلیون تفنگدار داشته باشد و بیست میلیون ارتش داشته باشد و یک چنین مملکتی آسیب پذیر نیست» و مردم دلسوخته و مسلمان پاکبخته که دل در گرو عشق به انقلاب و هدف‌های والای آن داشتند، با آمادگی و قصد و اراده‌ی خلل‌ناپذیر جهت پاسداری از دستاوردهای انقلاب گروه‌های مقاومت مردمی را در پایگاه‌های بسیج و در آن زمان در مساجد سراسر کشور تشکیل دادند.

^۳ - حضرت امام خمینی(۱): «بسیج لشکر مفصل فداست که دفتر تشکیل آن را همه مباحدان از اولین تا آخرین امضاء نموده اند.»

^۴ - حضرت امام خمینی (۱): «بسیج میقات پا برهنگان معراج اندیشه‌ی پاک اسلامی است که تربیت یافتگان آن، نام و نشانی در گمنامی و بی‌نشانی گرفته‌اند.»

حضرت امام خمینی (۱) در فرازهایی از سخنان گهربارشان چنین می‌فرمایند: «بسیج لشکر مخلص فداست که دفتر تشکیل آن را همه‌ی مجاهدان از اولین تا آخرین امضاء نموده‌اند». همچنین ایشان در ارتباط با نقش بسیج در کشور می‌فرمایند: «اگر بر کشوری نوای دلنشین تفکر بسیجی طنین انداز شد، پیشم طمع دشمنان و جهانفواران از آن دور فواید گردید و الا هر لحظه باید منتظر حادثه ماند، بسیج باید مثل گذشته و با قدرت و اطمینان فاطر به کار خود ادامه دهد.»

امروز شهدا، برای ما قله، علم و شایسته هستند که باید همسو با آنها مسیر کمال را طی نماییم.

مقام معظم رهبری نیز حضرت علی (ع) (۷) را به عنوان سمبل بسیج و بسیجی مطرح می‌نمایند^۲ و در توصیف بسیجیان چنین می‌فرمایند: «بسیج یعنی مضور بهترین و با نشاط‌ترین و با ایمان‌ترین نیروهای عظیم ملت در میدان‌هایی که برای منافع ملی، برای اهداف بالا، کشورشان به آنها نیاز دارد، همیشه بهترین و فاضل‌ترین و شرافتمندترین و پرافتخارترین انسان‌ها این خصوصیات را دارند. بسیج در یک کشور، معنایش آن زمره‌ای است که حاضرند این

^۱ - حضرت امام خمینی (۱): «سنگ بنای بسیج بر مکه فقهی و جهادی استوار است؛ جهادی که مبتنی بر رومی‌های دفاعی باشد و نه تهاجمی یا جهان‌گشایی».

^۲ - مقام معظم رهبری: «من به بسیجیان عزیز فعال این کشور علوی و فاطمی، عرض می‌کنم؛ امیرالمؤمنین علیه‌السلام را الگوی خودتان قرار دهید که بهترین و بزرگترین الگو برای بسیجیان مسلمان در همه عالم، علی ابن ابیطالب (۷) است.» (در دیدار با مداحان، ۱۳۷۳/۹/۳). همچنین ایشان می‌فرمایند: «بسیجی یعنی علی (۷) که تمام وجودش وقف اسلام بود.»

پرچم افتخار را بر دوش بکشند و برایش سرمایه گذاری کنند.»^۱ همچنین ایشان در فراز دیگری از سخنان‌شان در تعریف «بسیجی» اینچنین می‌فرمایند:

«هر کس که در دل برای سرنوشت فود، سرنوشت این ملت و آینده‌ی ایران اسلامی ارزش قائل است، آن کسی که برای استقلال و هویت ملت فود ارزشی قائل است، آن کسی که از تسلط قدرت‌های بیگانه بیزار است، آن کسی که برایش آینده‌ی این کشور و این ملت و آینده‌ی دنیای اسلام یک هدف بزرگ محسوب می‌شود، آن کسی که از رنجهای ملت فلسطین دلش فون است ... آن کسی که مایل است بیش از یک میلیارد مسلمان دنیا قدرت عمیقی را تشکیل بدهند که بشریت را به سمت کمال هدایت کنند و فودشان در قله‌ی کمال قرار بگیرند، آن کسی که این امساعات و این درک‌ها را دارد و ماضر است در این راه قدمی بردارد او بسیجی است.»^۲

حضرت امام(۱) نهایت ارزش‌ها، ویژگی‌ها و کمالات انسانی را که معمولاً در وصف پیامبر گرامی(۹) و حضرت امیر(۷) بیان می‌شود را در توصیف «بسیج» و «بسیجی» بیان می‌دارند و این موضوع دلالت بر دریای لایتناهی بسیج دارد که عمق و انتها ندارد.

همچنین ایشان می‌فرمایند: «افتخار فود من این است که یک بسیجی باشم؛ سعی کرده‌ام این جوهری عمل کنم.» با وجود چنین تعبیری از سوی حضرت امام خمینی(۱) و مقام معظم رهبری در خصوص بسیج، می‌توان گفت بسیجی بودن، مدال افتخاری است بر سینه‌ی توفیق یافتگان راه حق.^۳

^۱ - بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع بزرگ بسیجیان، ۱۳۷۹/۷/۲۹.

^۲ - از بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع خانواده‌های مکرّم شهدای اراک، ۷۹/۸/۲۴.

^۳ - **مقام معظم رهبری: «هر کسی که بسیجی است باید به بسیجی بودن فود افتخار کند.**
بسیجی بودن، مایه سرافرازی و سربلندی پیش پروردگار است.» (۱۳۷۴/۹/۸)

ما نیز دوست داریم که عضو بسیج باشیم و به عنوان بسیجی خدمت کنیم^۱. چرا که بزرگان و فرماندهان ما و همه‌ی آنانی که افتخار سربازی آنها را داریم، افتخار آنها نیز این است که خود بسیجی‌اند^۲، بنابراین بسیجی بودن در کشور ما یک ارزش است^۳ و این ارزش بسیار بزرگی است. هر چند که ممکن است نوع نگاه‌ها به این موضوع، در اثر برخی تلاطم‌های سیاسی و کارکردهای درست یا غلط یا دشمنی‌ها^۴ و بدخواهی‌ها^۵، با تغییر و تحولاتی همراه باشد ولی آنچه مسلم است این است که نهایت و سقف بسیج، دلالت

---

^۱ - مقام معظم رهبری: «بسیجی آن کسی است که در میدان عمل وارد می‌شود، تن به مادته و موج می‌دهد.»

^۲ - مقام معظم رهبری: «... همان طوره که امام و پیشوای رامل عظیم الشان ما فرمودند، من هم آرزو می‌کنم و از خدا می‌خواهم که با بسیمیان ممشور باشم. بسیج یک افتخار و یک ارزش است. سعی کنید این رومیه بسیجی را برای کشور و انقلاب و اسلام مفظ کنید.» (در دیدار با نیروهای مقاومت بسیج، ۱۳۶۹/۹/۷)

^۳ - مقام معظم رهبری: «بسیج یک افتخار و یک ارزش است. سعی کنید این رومیه بسیجی را برای کشور و انقلاب و اسلام مفظ کنید.» (همان، ۱۳۶۹/۹/۷)

^۴ - مقام معظم رهبری: «چرا در تبلیغات جهانی و رادیوها به بسیج اهانت می‌شود؟ بسیج را که در فور تشویق و تعظیم و تمسین است مورد اهانت و بی‌مهری قرار می‌دهند؟ چون نقش بسیج را در مفظ استقلال ملی، در مفظ غرور ملی در مفظ افتخارات ملی، در تأمین منافع ملی، و بلاافره از همه در اعلاء پرچم اسلام و نظام جمهوری اسلامی می‌دانند به جد با بسیج دشمنند، امّا دشمنی آنها فایده‌ای ندارد.» (در جمع بسیجیان ۱۳۷۹/۷/۲۹)

^۵ - مقام معظم رهبری: «انکار بسیج و بی‌امترامی به آن، یا نابفردانه است، یا فائنانه است. تا وقتی برای این کشور امنیت لازم است تا وقتی که این کشور و این ملت به امنیت امتیاج دارد. یعنی همیشه، چون همیشه امتیاج به امنیت هست، به نیروی بسیج به انگیزه بسیجی، به سازماندهی بسیجی و به عشق و ایمان بسیجی امتیاج است.» (در جمع بسیجیان و سپاهیان مشهد ۱۳۷۸/۶/۱۰)

بر همان شاخص‌ها و ویژگی‌هایی دارد که حضرت امام راحل (۱) برای بسیج و بسیجی مطرح کردند.^۱

برای بسیج از حیث سطح، «سقف» و «کفی» می‌توان تصور کرد، بدین معنا که امیرالمومنین علی (۷)، ائمه‌ی هدی (۷)، بزرگان کمالات انسانی، مجاهدان فی سبیل‌الله و رهپویان راستین وادی حقی، به عنوان سقف، اوج، قله و برجستگان بسیجی محسوب می‌شوند و افرادی از جمله ما که داعیه‌ی بسیجی بودن داریم در واقع کف و در سطوح بسیار پائین‌تری از بسیج قرار داریم. لذا بایستی در فضایی معنوی و با تلاش و مجاهدت‌های بسیار، گام به گام، مراتب «بسیجی شدن» را طی نمائیم و به سمت قله‌های تعالی و کمال پیش رویم.

بنابراین، بسیج، قله هم دارد و اینطور نیست که فقط کف داشته باشد که برخی بخواهند با نگاه به ما و ایرادات و اشکالات وارد بر ما، تصورات نادرستی از بسیج در ذهن‌شان نقش بیند، آنها باید به قله‌های رفیع بسیج همچون امیرالمومنین (۷) بنگرند و از آنان الگو و سرمشق بگیرند.

رسالت بسیج، دفاع همه جانبه از انقلاب و دستاوردهای آن در تمامی صحنه‌هاست.

ممکن است برخی بگویند جایگاه امیرالمومنین (۷) بسیار رفیع است و تصور رسیدن به چنین رتبه و کمالی، خیال باطلی است، ولی امیرالمومنین (۷)،

^۱ - حضرت امام خمینی (۱): «ممت و برکات فداوند بر بسیج مستضعفان که به مق پشنتوانه‌ی انقلاب است».

شاگردانی همچون امام راحل (۱) دارند که درس آموختگان مکتب اویند، حضرت امام نیز شاگردانی همچون شهید همت، شهید بروجردی، شهید کاوه، شهید کاظمی، شهید رضوی و سایر شهدایی داشته و دارند که در طول دفاع مقدس و پس از آن، بسان سربازان و بسیجیانی وفادار، در رکاب ولایت تا مرز شهادت و وصال، استقامت و پایداری می‌کنند^۱ و امروز همان‌ها برای ما قله، عَلم و شاخص هستند که باید همسو با آنها مسیر کمال را طی نمائیم.

امیدوارم انشاءالله نگاه ما به بسیج و بسیجی اینگونه باشد^۲ و با نگاه به قله‌ها، شاخص‌ها، ویژگی‌ها، راهبری‌ها و راهبردهای رهبران و برجستگان وادی حق، در رسیدن به مقامات و مدارج عالی معنوی بیش از پیش تلاش نمائیم.

---

^۱ - **مقام معظم رهبری:** «اگر نبود آن همه تلاش و جهاد مفلحانه که شما (زمندگان نیروهای مسلح و بسیج مردمی در دوران جنگ هشت ساله نشان دادید و محیقاً اسلام را روسفید و امت رسول الله (صلی الله علیه و آله) را سربلند سافتید و اگر نبود فونهای مطهر و معطری که در راه فدا بر زمین ریفته شد؛ یقیناً امروز از نظام اسلامی اثری نبود و پرچم قرآن پنین سربلند نمی‌شد.» پیام به خانواده‌های شهدا، مفقودان در آستانه هفته دفاع مقدس ۶۸/۶/۲۳

^۲ - **مقام معظم رهبری:** «بسیج یک حرکت بی ریشه و سطحی و صرفاً از روی امساسات نیست، بسیج یک حرکت منطقی و عمیق و اسلامی و منطبق بر نیازهای دنیای اسلام - و به طریق اولی - جامعه اسلامی است. قرآن کریم می‌فرماید: [هو الذی ایدک بنصره و بالمؤمنین] ای پیامبر، فدای متعال تو را، هم به وسیله نصرت فودش و هم از طریق مؤمنین مؤید قرار داد و کمک کرد. این فیل عظیم مؤمنینی که در اینجا مورد اشاره آیةی قران قرار گرفته‌اند، عبارت دیگری است از آنچه که امروز به نام بسیج در جامعه ما قرار دارد. (از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با فرماندهان نواحی و پایگاهها و گردانهای بسیج سراسر کشور ۱۳۷۴/۹/۸)

در همین ارتباط از جمله موضوعاتی که برای بسیج و بسیجی مهم است، «رسالت بسیج» است. رسالت بسیج، «دفاع همه جانبه»^۱ از انقلاب و دستاوردهای آن است. به رسالت در ادبیات راهبردی، به اصطلاح «شان نزول»، «فلسفه وجودی» یا «چرایی ایجاد یک سازمان» نیز گفته می‌شود که در جمله یا عبارتی کوتاه بیان می‌شود.

در بند اول رسالت بسیج، «دفاع همه جانبه»^۲ از انقلاب و دستاوردهای آن در همه‌ی صحنه‌ها تصریح شده است.

---

^۱ - در اندیشه حضرت امام (۱) بسیج، نهادی است اجتماعی با ابعاد متعدد. در این نگرش بسیج صرفاً سازمانی نظامی نیست که فقط در زمان جنگ و برای دفاع در مقابل دشمن شکل گرفته باشد، بلکه نهادی است وسیع و پاسخگوی نیازهای اساسی و حیاتی جامعه و با اجزای دیگر نظام، اتصال، هماهنگی و پیوندی ناگسستگی دارد.

^۲ - برای واژه‌ی رسالت، بار مفهومی، معنایی و ویژگی‌های خاصی بیان شده است، از جمله اینکه آنتونی رابینز ویژگی‌های زیر را برای رسالت برشماری می‌کند: ۱- خلاصه باشد ۲- واژه‌های مثبت با بار احساسی نیرومند در آن به کاررفته باشد. ۳- در برگزیده این موضوع باشد که می‌خواهید چه کار کنید و چگونه شخصی باشید. ۴- ارتباط شما با دیگران را تعیین کند. ۵- رفتارتان را در هر روز، هر دقیقه و هر لحظه توجیه کند. نکته قابل توجه اینکه نباید رسالت را با هدف اشتباه نمود، «هدف» آغاز و پایان دارد، در حالی که رسالت فرآیند مستمری است که معرف هر لحظه از زندگی ما می‌باشد. (منبع: سیری در کمال فردی - نوشته دکتر کنت بلانکارد)

^۳ - «دفاع همه جانبه» به تعبیر خاصی اشاره دارد که حضرت امام (۱) در یکی از پیام‌های خود در فضای بعد از پذیرش قطعنامه ۵۹۸ ایراد فرمودند و برای اولین بار به عنوان یک ماموریت خطیر برای مدیران و مسئولین نظامی اسلامی ایران مطرح فرمودند. مقوله استراتژی دفاع همه جانبه در نظر حضرت امام در برگزیده گسترده مفهومی کلانی است که در عین حال قابل تفکیک به اجزا متفاوت است، اما مرتبط و متعادل با یکدیگرند. نگاه کلان‌نگر امام در عرصه دفاعی، در کنار پرداختن به ظرایف خاص، اشاره به برداشتن همه جانبه دارد. خصوصیات بسیج باعث شده این نهاد، جایگاه بخصوصی در اندیشه‌های دفاعی حضرت امام داشته باشد. این مهم در پیوند و امتزاج مفهومی با اصول حاکم بر اندیشه‌های فقهی و سیاسی حضرت امام، بویژه اصول اسلام محوری، خداجویی، سلوک و عرفان‌گرایی، به بهترین نحو ترسیم کننده فضای کلی انتظارات حضرت ایشان از بسیج، به عنوان "پیشگامان رهایی" و سطح توقعات امام از مسئولین نظام سیاسی نسبت به این نهاد و در نهایت نوع تحلیل برداشت ایشان از سرنوشت محتومی است که حاصل غفلت و کوتاهی نسبت به این نهاد خواهد بود.

تنها نهادی که در کشور چنین مسئولیت خطیر و سنگینی بر دوش دارد، فقط و فقط بسیج است^۱. رسالت سپاه، دفاع مسلحانه است، ولی رسالت بسیج، دفاع همه جانبه است. به این معنا که سایر افراد و سازمان‌ها معمولاً هر کدام در حوزه‌های مسئولیتی و مأموریتی خاصی فعالیت می‌کنند ولی بسیج، در تمامی حوزه‌ها^۲ باید حضور مستمر و پُرننگی داشته باشد.

«بسیج»، پدیده‌ی نوظهوری بود که امام راحل (۱) پس از انقلاب اسلامی در کشور معماری و طراحی نمودند، ستون خیمه‌ی آنرا برافراشتند و شاخص‌ها و ویژگی‌های آنرا تشریح و توصیف نمودند و لذا دانشگاهی به نام دانشگاه جنگ بنا نهاده شد، دانشگاهی که بسیجی‌ها با ورود به آن، مراتب و مدارج علمی، ارزشی و انقلابی را به سرعت فرا می‌گیرند و به سمت قله‌های کمال و معنویت صعود می‌کنند. این دانشگاه در واقع فرصت، نتیجه و خروجی ارزیابی تهدیدات پیرامونی، توسط حضرت امام (۱) بود.

دشمنان نظام اسلامی، با تحمیل جنگ به ایران، ریشه‌کنی انقلاب را دنبال می‌کردند ولی حضرت امام (۱)، با الهامات معنوی و به برکت نگاه و

---

^۱ - **مقام معظم رهبری:** «مهور دفاع از انقلاب، همین آماد عظیم میلیونی بسیج هستند».

(مراسم بیعت جمع کثیری از بسیجیان نمونه ۶/۴/۶۸)

^۲ - **مقام معظم رهبری:** «بسیج یعنی نیروی کارآمد کشور برای همه‌ی میدان‌ها». از بیانات

مقام معظم رهبری در دیدار با سپاهیان و بسیجیان ۲/۹/۷۷. همچنین ایشان می‌فرمایند: «عظیم‌ترین و ماندگارترین یادگار [امام عزیز و عظیم القدر ما] همین بسیج مردمی است که در همه جا حضور دارد». از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با فرماندهان و بسیجیان ۲۷/۸/۷۱. همچنین ایشان در فراز دیگری از صحبت‌هایشان چنین می‌فرمایند: «بسیجی یعنی دل باایمان، مغز متفکر - دارای آمادگی برای همه‌ی میدان‌هایی که وظیفه، این انسان را به آن میدان‌ها فرا می‌فواند. این معنای بسیجی است». از بیانات مقام معظم رهبری در جشن بزرگ منتظران ظهور ۳/۹/۷۸

استراتژی اسلامی، جنگ تحمیلی را به فرصت تبدیل کرد و چنین فرصتی، بسیج را به صحنه‌ی بروز و ظهور رساند.

فرهنگ و عملکرد بسیج و بسیجیان در طول دفاع مقدس، آنگونه بود که صحنه‌ی تهدید جبهه و جنگ را که در ظاهر صحنه‌ای خشک، خشن و خشونت‌زا بود، به میدان نمایش رشادت‌ها، شهادت‌ها، مطلوبیت‌ها، جذابیت‌ها و زیبایی‌ها تبدیل کرد.

باید در فضایی معنوی و با تلاش و مجاهدت‌های بسیار، گام به گام مراتب «بسیجی شدن» را طی نمایم و به سمت قله‌های تعالی و کمال پیش رویم.

جنگ‌ها معمولاً محل کُشت و کشتار، خونریزی، خدعه، پلیدی، زشتی‌هاست، ولی بسیجیان با ورود به دانشگاه جنگ و جهاد و با نگاه به قله‌ها، ویژگی‌های بسیار برجسته و نیکویی از خود برجای گذاشتند، آنها خوبی‌ها، ایثارها، مردانگی‌ها، فداکاری‌ها، شجاعت‌های بی شماری را دیدند، عمل کردند و ترویج نمودند و بدین سان گام به گام در مسیر حق، پیش رفتند و صعود کردند^۱. بسیجیانی وارد این دانشگاه شدند که به محض ورود،

^۱ - **مقام معظم رهبری:** «بسیج عبارت است از مجموعه‌ای که در آنها پاک‌ترین انسانها، فداکارترین و آماده‌به‌کارترین جوانان کشور، در راه اهداف عالی این ملت و برای کمال (رساندن و به فواید فوایدی رساندن این کشور جمع شده‌اند. ... مجموعه‌ای که دشمن را بیمناک و دوستان را امیدوار و فاطر جمع می‌کند.» (در جمع بسیجیان به مناسبت هفته بسیج، ۱۳۷۶/۹/۵)

فارغ التحصیل شدند و با سرعت و شتابِ وصف‌ناپذیری در مسیر حق، با کسب فضائل، اوج گرفتند.

بسیج به عنوان دانشگاه جنگ و جهاد، با مدیریت، درایت و فرصت‌سازی حضرت امام(۱)، بنا نهاده شد و آنگونه پرورش یافت که در مقابل خیل دشمنان، جذاب‌ترین جلوه‌های مقاومت و ایثار را از خود به منصفه ظهور رساند.^۱

در دوران دفاع مقدس، نیروهای نظامی و غیرنظامی در هر لباس و عنوان و شغلی که بودند، تحت لوای عنوان بزرگتری به نام «بسیج» قرار گرفتند و از آبشخور فرهنگ و معنویت آن، خود را سیراب نمودند و بهره‌های روحانی بردند و این مسئله دلالت بر کادرسازی نیرویی داشت که حضرت امام(۱) در مقطع اولیه انقلاب صورت دادند.

همه آنهایی که با ادبیات نظامی سر و کار دارند به خوبی می‌دانند که «دفاع»^۲، اقدامی عکس‌العملی در برابر «حمله» است. وقتی گفته می‌شود؛ «دفاع

---

^۱ - حضرت امام خمینی(۱): «به شما (بسیجیان) که با مبارزات فویش، روی ابرقدرت‌ها را سیاه کردید، درود می‌فرستم و در مقابل صبر و استقامت‌تان فاضح و فاشم... اگر بند بند استخوان‌هایمان را جدا سازند، اگر سرمان را بالای دار برند، اگر زنده زنده در شعله‌های آتش‌مان بسوزانند، اگر زن و فرزندان و هستی‌مان را در جلوی دیدگان‌مان به اسارت و غارت برند، هرگز امان نامه‌ی کفر و شرک را امضا نمی‌کنیم».

^۲ - به تدابیری گفته می‌شود که برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و با فناوری توسط یک یا چند کشور متلفه اتخاذ می‌شود. همچنین به حفظ و حمایت از ارزش‌هایی نظیر زندگی، مالکیت، آزادی، هویت ملی و تمامیت ارضی در برابر تهدیدات گوناگون داخلی و خارجی و یا ساختاری، دفاع تلقی می‌گردد. (نوروزی، ۱۳۸۵: ۳۴۴)

Defence: "Resistance against danger, attack, or harm; protection"
(<http://www.thefreedictionary.com/defence>)

همه جانبه»، منظور آن است که باید قادر باشیم از وجود تهدید یا جنگی که همه جانبه است و بر علیه منافع ملی کشور صورت می‌گیرد با خبر باشیم، آنرا بشناسیم و سپس به عنوان یک بسیجی، با تهدید مذکور در هر حوزه و عرصه و جبهه‌ای که باشد مقابله کنیم و از کیان اسلام و انقلاب و ارزش‌های کشور اسلامی دفاع کنیم^۱.

بسیجیان با ورود به دانشگاه جنگ، مراتب و مدارج علمی، ارزشی و انقلابی را به سرعت فرا می‌گیرند و به سمت قله‌های کمال و معنویت صعود می‌کنند.

۲- ضرورت و اهمیت تهدیدشناسی (ناشی از چاپ مقالات ISI)

سؤالی که ممکن است به ذهن برسد این است، تهدیدی که ممکن است کشور را در بر بگیرد چیست؟ چه ویژگی‌هایی دارد؟ ابعاد آن کدام است؟ چه ماهیت و محتوایی دارد؟ کدام حوزه‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد؟ شدت و قدرت آن چقدر است؟ سمت و سوی آن کدام است؟ زمان و بُرد آن چقدر است؟ ضریب آسیب زائی آن به چه میزان است؟ و ...، چون تهدیدات مختلف، ویژگی‌های متفاوتی دارند. گاهی تهدیدات، نظامی و گاهی چهره‌ای غیرنظامی دارند. به عنوان مثال پس از جنگ تحمیلی، چهره‌ی تهدیدات و رنگ و ویژگی‌های آنها تغییر کرد و حوزه‌های دیگری از جمله حوزه‌ی

^۱ - **مقام معظم رهبری: «هرجا وظیفه‌ای باشد، انسان بسیجی در میدان آن وظیفه، حاضر است.»**

از بیانات مقام معظم رهبری در جشن بزرگ منتظران ظهور ۷۸/۹/۳

فرهنگی را در بر گرفت که مقام معظم رهبری از آن تعبیر به «تهاجم فرهنگی»^۱ نمودند.

در دوره‌ای نیز تهدیدات دشمن، وارد حوزه‌ی اقتصادی کشور شد و عوارض و تبعات آن، اقتصاد کشور را نشانه گرفت، در چنین مقطعی استکبار جهانی تلاش کرد با حمایت و پشتیبانی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی و با ابزار «تحریم اقتصادی»^۲ و ... زیرساخت‌های اقتصادی کشور را تضعیف نماید و بدین صورت جبهه‌ی جنگ اقتصادی^۱ را بر علیه ایران اسلامی گشود.^۲

^۱ - **مقام معظم رهبری:** «من یک وقت گفتم که فرق تهاجم فرهنگی و تبادل فرهنگی چیست. تهاجم فرهنگی، یک امر منفی است؛ اما تبادل فرهنگی، یک امر مثبت است. یک وقت هست که یک انسان برای این‌که کمبودی را در بدن خودش برطرف کند، می‌گردد و غذا و داروی مناسب را - آن چیزی که به دردش می‌فورد - از هر جایی که گیرش آمد، پیدا می‌کند و با میل خود آن را داخل کالبدش می‌ریزد. یک وقت هم هست که نه، ما انتفاع نمی‌کنیم؛ دست و پای ما را می‌گیرند، یا بیهوشمان می‌کنند، یا مستمان می‌کنند و چیزی را که خودشان می‌فروشند - نه آن چیزی که ما لازم داریم - در بدن ما تزریق می‌کنند. آیا اینها با هم فرق ندارد؟! من می‌گویم ملت ایران نباید خودش را لفت بیندازد تا دشمن با مدرنترین شیوه‌ها، آنچه را که خودش می‌فروشد، از تفاله‌های دست دوم فرهنگش به جسم ملت ایران تزریق کند.» (در دیدار با جوانان و فرهنگیان در مصالای رشت ۱۳۸۰/۲/۱۲).

^۲ - تحریم اقتصادی «Trade Embargo» اقدام برنامه ریزی شده یک یا چند دولت از طریق محدود کردن مناسبات اقتصادی برای اعمال فشار بر کشور هدف با مقاصد مختلف سیاسی است. تحریم اقتصادی در واقع یک ابزار سیاست خارجی است و اغلب به عنوان جایگزین جنگ و اعمال قوه قهریه تلقی می‌شود. مقصود از مناسبات اقتصادی نیز همه انواع روابط اقتصادی اعم از تجاری و مالی است. کشورهای مختلف از تحریم‌های محدود اقتصادی برای مقاصد سیاسی خود علیه کشورهای هدف استفاده می‌کنند. تحریم اقتصادی را عموماً بر دو نوع می‌دانند یا آن را در دو زمینه اعمال می‌کنند: اول، تحریم تجاری که در آن صادرات و واردات به کشور هدف، محدود یا قطع می‌شود. دوم، اعمال محدودیت‌ها، تضيیقات یا قطع مناسبات مالی. از سوی دیگر بسته به منشأ تحریم آن را به سه نوع تقسیم می‌کنند:

امروز تهدیدات دشمن، علاوه بر حوزه‌های مذکور، حوزه‌ی علمی و دانشی کشور را نیز در بر گرفته است.

این روزها که در ایام «هفته‌ی پژوهش»^۳ به سر می‌بریم بحث‌های علمی و پژوهشی در کشور مطرح و دنبال می‌شود و لذا جا دارد که گفته شود: حوزه‌ی «تولید علم»^۱ و پژوهش، خود یکی از حوزه‌های جدید جنگ است، حوزه‌ای که مقام معظم رهبری به عنوان فرماندهی کل، بسیجی‌ها و

(۱) تحریم‌های یک جانبه

(۲) تحریم از سوی چند کشور

(۳) تحریم توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد

تحریم‌های اقتصادی از جهت هدف، دو نوع هستند: اول، تحریم اقتصادی به منظور بی‌ثبات کردن رژیم سیاسی کشور هدف است که در واقع برگرفته از تضاد در منافع استراتژیک کشور تحریم کننده و کشور هدف می‌باشد. این نوع تحریم برای تغییر رژیم کشور هدف است.

دوم، تحریم اقتصادی برای تغییر رفتار سیاسی یا اقتصادی کشور هدف صورت می‌گیرد. این نوع تحریم به مراتب ملایم‌تر از نوع اول است. زمانی که کشورها به دنبال تغییر رژیم یک کشور هستند، تحریم نوع اول اعمال می‌شود با این هدف که لطمه‌ای سنگین به منافع کشور هدف وارد آید در واقع در این نوع تحریم، عملاً تحریم اقتصادی جایگزین جنگ و گزینه «ماقبل جنگ» تلقی می‌شود.

^۱ - جنگ اقتصادی «Economic War»: به معنای استفاده ترضی یا دفاعی از تجارت، کمک‌های خارجی، فعل و انفعالات مالی و سایر اموری است که در تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات، ذی نفوذ می‌باشند. هدف از این جنگ، کاستن یا خنثی کردن توانایی‌ها و استعدادها بالقوه‌ی دشمن است که منتهی به دستیابی به مقاصد امنیت ملی می‌شود.

^۲ - **مقام معظم رهبری: «من برنامه‌های استکبار جهانی علیه ملت ایران را در سه جمله خلاصه می‌کنم: اول جنگ روانی، دوم جنگ اقتصادی و سوم، مقابله با پیشرفت و اقتدار علمی».** (۱۳۸۶/۱/۱، مشهد)

^۳ - در روایتی از علی (۷) نقل شده که: «**لَا سِنَّهَ أَفْضَلَ مِنَ التَّمْقِیقِ**»: «هیچ کوششی ارزشمندتر از تمقیق نیست». هر ساله به دلیل اهمیت و جایگاه پژوهش و پژوهشگران، هفته‌ای به نام (هفته پژوهش) نامگذاری گردیده تا فرصتی مناسب برای تقدیر از مقام پژوهش و پژوهشگران و معرفی آثار برجسته و برتر تحقیقی فراهم آید. در این هفته مراکز علمی، پژوهشی و واحدهای تحقیقی به ارائه‌ی گزارش عملکرد خود پرداخته و فرصتی است جهت آسیب‌شناسی و مشخص نمودن فرصت‌ها و تهدیدها تا عملکرد بهتر تسهیل و فراهم گردد.

بسیج به عنوان دانشگاه جنگ و جهاد با مدیریت، درایت و فرصت‌سازی مضرت امام (ا) بنا نهاده شد و آنگونه پرورش یافته که در مقابل فیل دشمنان، جذاب‌ترین جلوه‌های مقاومت و ایثار را از خود به منحصی ظهور می‌رساند.

اصحاب دانش را در آن حوزه، هدایت و راهنمایی می‌نمایند و لذا هر کس به میزان توان، بضاعت و استطاعتی که دارد باید وارد میدان و معرکه‌ی نبرد علمی با دشمن شود.

^۱ - **مقام معظم رهبری:** «تولید علم یعنی رفتن از راه‌هایی که به نظر، راه‌های نافرته است. البته این به آن معنا نیست که ما راه‌هایی را که دیگران رفته اند، نرویم و به تجربه‌های دیگران بی‌اعتنایی کنیم؛ بلکه به این معنا است که به فکر باشیم. در این دنیای عظیم و در این طبیعت بزرگ، ناشناخته‌های فراوانی وجود دارد که دانش پیشرفته‌ی امروز هنوز به آن‌ها دست نیافته است. ناشناخته‌ها بسیار فراوان است و به گمان زیاد به مراتب بیشتر از چیزهایی است که بشر تاکنون به آن‌ها دست یافته است. باید دقت کنیم، فکر کنیم و به دنبال کشف ناشناخته‌ها باشیم. باید همان استعدادی را که گفته شد و بنده هم می‌دانم مغز و فکر ایرانی آن را دارد، به کار بیندازیم. راه‌های میان‌بر را پیدا کنیم و از بدعت و نوآوری در وادی علم، بیمناک نباشیم. این حرکت باید در دانشگاه‌ها و مراکز علمی و تحقیقاتی ما به صورت انگیزه‌ای عام، امری مقدس و یک عبادت تلقی شود. همه‌ی رشته‌های علوم باید به این صورت دربیاید. ما باید این جرأت را داشته باشیم که فکر کنیم می‌توانیم نوآوری کنیم.» (در دیدار با اساتید دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۲/۲/۲۲)

استراتژیست‌ها^۱ معتقدند؛ «ثروت و قدرت» زائیده‌ی علم و دانش است. ثروت، پول، سرمایه و نیز قدرت یک کشور (اعم از قدرت سیاسی، اقتصادی، نظامی و...) محصول تولید دانش است^۲، بنابراین علم و دانش، ثروت و قدرت تولید می‌کنند^۳. به همین دلیل در سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران به «پیشرفت دانش‌پایه» یعنی پیشرفتی که براساس تولید دانش^۴ می‌باشد تصریح شده است.

^۱ - کسی که در ارائه‌ی ایده، نظر و نوآوری در طرح و اجرای راهبرد مهارت و توانایی دارد.

^۲ - **مقام معظم رهبری:** «(زورگویان متکی به قدرت‌شان هستند. آن قدرت و آن ثروت و آن امکانات، برفاسته‌ی از دانش آنهاست. بدون دانش نمی‌شود مقابله کرد، نمی‌شود مواجبه کرد. من یک وقتی این مدیث را فوانده‌ام: «العلم سلطان»؛ علم عبارت است از اقتدار. علم، فودش یک اقتدار است. هر کس این اقتدار را داشت، می‌تواند حرکت کند؛ هر کسی، هر ملتی، هر جامعه‌ای که نداشت، مجبور است از اقتدار دیگران پیروی کند. (۱۳۸۹/۷/۱۴ در جمع نخبگان علمی).

^۳ - **مقام معظم رهبری:** «یافته‌های علمی و منصتی بایستی بتوانند در کشور تولید ثروت کنند... دانش، منشأ تولید ثروت است؛ البته به شکل صمیع، به شکل نمیبانه، نه آنچنان که دنیای غرب از دانش برای تمصیل ثروت استفاده کرد.» (همان، ۱۳۸۹/۷/۱۴)

^۴ - **مقام معظم رهبری:** «چند سال پیش، اول بار در دانشگاه امیرکبیر، مسأله جنبش نرم افزاری را مطرح کردم و آن یعنی اینکه در زمینه علم، تولید علم و شکستن مرزهای علم، یک جنبش و یک حرکت عظیم به وجود بیاید... جنبش نرم افزاری، یعنی در معرفت علم ننشینید دست فود را دراز کنید تا دیگران بکارند و میوه چینی کنند و هر مقدار از میوه را که لازم نداشتند، بیاورند در دست شما بگذارند. برو بکار، برو آبیاری کن، بر روی بنایی که دیگران سافته اند، بنا بساز، این هدف ما بود. عده ای می گفتند ما نمی فهمیم! الان هم از گوشه و کنار شنیده ام که عده ای سفنان یأس آفرین می زنند؛ مگر ما می توانیم؟ بله،

از جمله شاخص‌های جمهوری اسلامی در سند چشم‌انداز، رسیدن به رتبه‌ی اول علمی در منطقه است^۱. این جهت‌گیری کلانی است که مقام معظم رهبری به عنوان سکandar انقلاب، برای حرکت کشور تا سال ۱۴۰۴ تبیین نموده‌اند و این مهم، توجه و تلاش بسیاری را می‌طلبد.

بنابراین با دانش باید بتوان تولید ثروت و با ثروت، تولید قدرت، در حوزه‌های مختلف نظامی و غیرنظامی نمود و این موضوع به میزان زیادی تابع زیرساخت‌ها، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های علمی، تکنولوژیکی و اقتصادی کشور است. دشمنی همچون آمریکا، که تهاجم و مخالفت با ایران را در سر می‌پروراند، بخش زیادی از جنگ و مقاومت خود را در صحنه‌هایی بکار می‌گیرد که ایران اسلامی، صاحب قدرت نشود به همین دلیل برای دور نمودن ایران از منابع تولید قدرت، تلاش می‌کند زمینه‌های دستیابی ایران به تولید علم و فناوری ناب را از بین ببرد.

**با دانش باید بتوان تولید ثروت و با ثروت، تولید قدرت، در
موزه‌های مختلف نظامی و غیرنظامی نمود و این موضوع به
میزان زیادی تابع زیرساخت‌ها، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های
علمی، فناوری و اقتصادی کشور است.**

می‌توانیم. ما در میدان‌های گوناگون و در فضای معرفت علمی امروز دنیا می‌توانیم کارهایی بکنیم که هنوز در دنیا نو باشد، این در همه زمینه‌ها کاملاً امکان‌پذیر است.»

(۱۳۸۳/۱۰/۱۷)

^۱ - بند اول سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ ایران: «ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل.»

اگر امروز کشوری بتواند قدرت خود را در حوزه‌ی فناوری لیزر^۱، به اندازه‌ای توسعه دهد که قادر باشد از زمین به واسطه‌ی لیزر با ماهواره ارتباط برقرار کند و در بستر لیزر دیتا^۲ منتقل نماید، در این صورت به حوزه‌های نوینی از تولید علم دست یافته است و امروز ایران اسلامی بحمدالله در چنین حوزه‌هایی ورود پیدا کرده است.

دستیابی به چنین تحولی به معنای بروز انقلابی بزرگ در حوزه‌ی صنعت در دنیا می‌باشد که حوزه فناوری، اطلاعات، امواج، جنگ الکترونیک^۳ و ... را تحت تأثیر قرار می‌دهد و برتری دشمن را در حوزه‌ی جنگ الکترونیک خنثی و بی‌ثمر می‌سازد و بدین سان می‌تواند قدرت نظامی فوق‌العاده‌ای تولید نماید. این مثال از باب نمونه بود و گرنه حوزه‌های بسیار زیادی وجود دارد که ورود به آنها می‌تواند موجب تولید فناوری و دانش‌های برتر ساز شود و رتبه و شاخص‌های علمی و دانشی کشور را در سطح دنیا ارتقاء بخشد.

^۱ - کلمه لیزر "LASER" مخفف عبارت: " شدت بخشی نور با استفاده از انتشار تحریک شده تابش " است: (Light Amplification by the Stimulated Emission of Rodiation) لیزر این نور شگفت از نظر ماهیت هیچ تفاوتی با نور عادی ندارد و خواص فیزیکی لیزر، آنرا از نورهای ایجاد شده از سایر منابع متمایز می‌سازد. چهار ویژگی عمده لیزر عبارتند از: همدوسی، تک رنگی ، واگرایی کم ، موازی بودن پرت. لیزر کشفی علمی می‌باشد که به عنوان یک تکنولوژی در زندگی مدرن جا افتاده است. لیزرها به مقدار زیاد در تولیدات صنعتی، ارتباطات، نقشه‌برداری، چاپ، امور نظامی و ... مورد استفاده قرار می‌گیرند. برتری لیزر در این است که از منبعی برای نور و تابشهای کنترل شده، تکفام و پرتوان تولید می‌کند. تابش لیزر، با پهنای نوار طیفی باریک و توان تمرکزیایی شدید، چندین برابر درخشانتر از نور خورشید است. از جمله کاربردهای لیزر در امور نظامی می‌توان به ردیاب‌های لیزری، تفنگ لیزری، ردیاب لیزری، فاصله یاب لیزری، بمب لیزری و... اشاره کرد.

^۲ - Data

^۳ - جنگ الکترونیک «Electronic Warfare»، به عملیاتی‌هایی اطلاق می‌شود امواج الکترومغناطیس و انرژی هدایت شده جهت کنترل دامنه و طیف الکترومغناطیس علیه دشمن بکار گرفته می‌شود. جنگ الکترونیک به سه بخش تقسیم می‌شود: حمله الکترونیک، مراقبت و محافظت الکترونیک، پشتیبانی جنگ الکترونیک.

بنابراین دشمن علاقه ندارد که ایران اسلامی در چنین حوزه‌هایی وارد نشود یا رشد نکند، به همین دلیل با بهانه‌ها، اشکال و روش‌های مختلف سعی می‌کند مانع قدرتمند شدن ایران شود. از جمله‌ی این ابزارها و روش‌ها، کنترل مراکز و حوزه‌هایی است که در زمینه‌ی جذب دانشجو و مغزهای متفکر کشورها در سطح بین‌الملل فعالیت می‌کنند و در تشدید و ترغیب پدیده‌ی «فرار مغزها»^۱ نقش به‌سزائی دارند.

^۱ - منظور از فرار مغزها «Brain Drain» یا مهاجرت نخبگان که به آن «شکار مغزها»، «ربودن استعدادها» و ... نیز گفته می‌شود، نیروهای انسانی متخصص، کارآمد، ماهر، متفکر، مخترع، مبتکر، اندیشمند و سایر افرادی را شامل می‌شود که برخوردار از دانش فنی هستند و به واسطه‌ی مهاجرت، فرار، اعزام و ... از کشور خارج و بنابه دلایل مختلف باز نمی‌گردند. فرار مغزها در واقع، فرار سرمایه‌های انسانی است، سرمایه‌هایی که با صرف هزینه‌های گزاف همچون علم، تخصص، تجربه، توان، سلامتی، قابلیت‌ها و نهایت، انضباط که به وسیله آموزش و بهداشت در نیروی کار ذخیره می‌شود به دست می‌آید و موجب افزایش بهره‌وری آن در تولید می‌شود. بنابراین، منابع انسانی مانند دانشمندان، مهندسان، متخصصان، نیروی کارآ و منابع سازمانی و نهادی به عنوان سرمایه‌های انسانی تلقی می‌شوند و فرار این نیروها به آن معناست که جامعه از علم، تخصص و مهارت‌های نفی آنان محروم می‌ماند (رحیم زاده اسکویی، کند و کاوی مقدماتی در زمینه تکنولوژی، تهران، وزارت امور اقتصادی و دارایی، ص ۴)

دشمن با ایجاد تسهیلات ارتباطی و شبکه‌های اطلاعاتی، به منظور

جذب نخبگان ملی و نیروهای

متخصص کشور، تلاش‌های جدی

و گسترده‌ای را سازماندهی

می‌کند، و در این راه، از ضعف‌ها

و خلاءهای ارزیابی بومی منابع

علمی کشورها نیز بهره می‌گیرد،

Information Sciences Institute

به عنوان مثال امروز به غلط در کشور ما و بسیاری کشورهای دیگر، مرسوم

شده که صاحبان مقالات علمی کشور، برای دریافت تائیدیه و رتبه‌ی علمی،

باید مقاله‌های خود را در «ISI»^۱ به چاپ برسانند! این بدان معناست که تولید

---

^۱ - موسسه اطلاعات علمی «Institute for Scientific Information» در سال ۱۹۶۹ توسط یوجین گارفیلد تأسیس شد. بانک اطلاعات ISI، مرکزی برای فهرست نمودن و پوشش دادن مجلات علمی منتشره در دنیا (ظاهراً) به منظور تبادل اطلاعات میان پژوهشگران مختلف می‌باشد. شمار مجلات ISI ثابت نیست. یک مجله ممکن است در یک زمان، از مجلات ISI محسوب شود، اما به دلیل کاهش بار علمی، بعداً از لیست مجلات ISI کنار گذاشته شود. در حال حاضر بیش از ۱۶۰۰۰ مجله، در لیست ISI قرار دارند. هر ساله ۲۰۰۰ مجله جدید مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و حدود ده درصد آنها به لیست ISI اضافه می‌شوند. هر مجله علمی قبل از انتخاب شدن و فهرست شدن در ISI یکسری مراحل ارزیابی را پشت سر می‌گذارد. متأسفانه در حال حاضر ارتقای سطح دانش علمی، پژوهشی و تحقیقاتی اساتید دانشگاه‌های کشورمان منوط به چاپ مقالاتی از آنان در نشریات تخصصی غربی است. ارائه‌ی اینگونه مقالات پژوهشی، علمی و کاربردی در حوزه‌های مختلف علوم پایه، علوم انسانی و ... به نشریات مذکور و درج آن سبب می‌شود تا نام مولف یا محقق و گردآورنده در فهرست این موسسه قرار گیرد. از سویی اگر مقاله‌ای به رغم برخورداری از محتوای غنی علمی و تخصصی مورد تأیید دست اندرکاران این گروه نشریات قرار نگیرد و امکان راهیابی به فهرست ISI را پیدا نکند، در این حالت صلاحیت علمی و تخصصی این گروه از اساتید مورد تردید قرار می‌گیرد! به بیان دیگر، باید اذعان داشت بر اساس قوانین و آئین‌نامه‌های مرتبط با ارتقای سطح علمی اساتید دانشگاه‌ها و نخبگان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، از یک طرف به راحتی مقالات، نوشته‌ها و تراوشات ذهنی متفکران و نخبگان ایران اسلامی در اختیار غرب قرار می‌گیرد و از طرف دیگر صاحبان فکر و اندیشه برای اینکه در داخل کشور به سطوح علمی دست پیدا کنند باید با چاپ مقاله‌ای تخصصی، حتماً در فهرست ISI قرار گیرند! امروز چه بسا مقالات ارزشمند در حوزه علوم اسلامی و تحلیل انقلاب اسلامی توسط دانشمندان و اساتید ایرانی جهت چاپ به مجلات خارجی سپرده شده اما به دلیل اینکه آن دست نوشته با سیاست‌های گردانندگان نشریه هماهنگ نبوده، به چاپ نرسیده و استاد

علم کشور را وابسته به صدور گواهینامه‌های^۱ این موسسه کرده‌ایم. متأسفانه در کشور ما بخشنامه شده که هر کس می‌خواهد مقاله‌ی علمی تولید کند، هر کس می‌خواهد دکتر بشود، هر کس می‌خواهد ارتقای علمی پیدا کند، هر کس می‌خواهد به مدارج علمی بالا دست یابد، باید مقالات خود را در « ISI » به چاپ برساند!

در واقع موسسه‌ی مذکور با پایش و رصدی که در حوزه‌ی منابع علمی کشورها صورت می‌دهد به وضوح در جریان تولیدات ناب علمی کشورها قرار می‌گیرد، چستی و چگونگی دستیابی به آن را ارزیابی می‌کند، نویسنده و محقق آنرا شناسایی می‌کند و اگر تولید دانش کشوری مثل ایران در حوزه‌های برترساز باشد، حتما و قطعا آنرا تحمل نخواهد کرد و نه تنها چنین مقالاتی را به چاپ نمی‌رساند، بلکه با انواع روش‌ها و اقدامات، با نویسنده‌ی آن برخورد حذفی می‌کند، ترور شهید شهریار و شهید علی‌محمدی از سوی عوامل استکبار و موساد در همین راستا قابل تحلیل و تأمل است.^۲ ما در

محقق همان مقاله نیز به این دلیل که مقاله‌اش چاپ نشده و در لیست ISI قرار نگرفته از کسب امتیاز و سطح ارتقای علمی و پژوهشی در داخل کشور محروم گردیده است. برخی صاحب‌نظران معتقدند از آنجا که مهار، هدایت و جریان‌سازی‌های ISI در اختیار دنیای استکباری غرب است لذا از چنین فرآیندی باید «استعمار نوین در عرصه‌ی علمی» نام برده شود.

۱- Certificate

۲ - ترور دانشمندان بخصوص دانشمندان هسته‌ای به عنوان ساده‌ترین روش جلوگیری از دستیابی کشورهای منطقه به دانش هسته‌ای در دستور کار رژیم صهیونیستی قرار دارد. ترور دکتر مسعود علی‌محمدی و دکتر مجید شهریار دانشمندان هسته‌ای ایران نیز در همین راستا توسط موساد و طبعاً همراهی و همکاری انگلیس و آمریکا انجام شد. اسامی چند تن از دانشمندان برجسته با هسته‌ای جهان عرب را که نقش موساد در ترور آنها ثابت شده عبارتند از:

- ۱- یحیی امین المشد (دانشمند مصری)
- ۲- سمیره موسی (دانشمند هسته‌ای مصر)
- ۳- سمیر نجیب (دکترای فیزیک هسته‌ای)
- ۴- نبیل القلینی (دکترای فیزیک هسته‌ای)

اقدامی اشتباه، اسامی دانشمندان هسته‌ای خود را برای دریافت گواهینامه‌ی «ISI» در اختیار بیگانگان قرار می‌دهیم و منابع و مشخصات شخصیت‌های علمی خود را آنهم در حوزه‌ای قدرت‌ساز و برتری دهنده برای کشور، وابسته به موسسه‌ی مذکور می‌کنیم! و این به معنای آن است که ما در حوزه‌ی علمی نیز جنگی جدی با دشمن داریم که ابزار آن، ابزاری ظریف و زیبا و از جنس علم و با رویکردی دوگانه «زشت و زیبا» می‌باشد. ظاهر زیبا و جذاب آن جنبه‌ی علمی بودن و باطن و جلوه‌ی زشت آن اسیر نمودن منابع و محققین علمی کشور است.

منظور مقام معظم رهبری نیز از جلسات و نشست‌هایی که در جمع دانشمندان، محققین و نخبگان بسیجی کشور برگزار می‌کنند، تفهیم، تأکید و توجه دادن به اهمیت علم و دانش به عنوان مقوله‌ای مهم و تاثیرگذار است که ارتقاء و صعود کشور بدان وابسته است. لذا از جمله میدان‌هایی که بسیج باید به جد در آن وارد شود، عرصه‌ی تولید علم و دانش است.

وقتی کشوری، دانشی تولید می‌کند، این تولید تبدیل به فناوری و فناوری نیز ثروت و قدرت تولید می‌کند. کشوری که به چنین ثروت و

-
- ۵- نبیل احمد فلیفل (دانشمند هسته‌ای فلسطین)
  - ۶- علاوه دکتر مصطفی علی مشرفه (معروف به آبنشتاین جهان عرب)
  - ۷- دکتر جمال حمدان
  - ۸- دکتر سلوی حبیب
  - ۹- دکتر سعید سیدبدر
  - ۱۰- دکتر رمال حسن رمال (فیزیکدان لبنانی)
  - ۱۱- حسن کامل صباح (فیزیکدان لبنانی، معروف به ادیسون امت عرب)
  - ۱۲- دکتر تبعه سعودی
  - ۱۳- و ...

(لیست دانشمندان هسته‌ای که توسط موساد ترور شدند، ۱۳۸۹/۱۰/۱۶):

قدرتی دست می‌یابد، به دو گونه می‌تواند عمل کند؛ یا دستاوردهای علمی را در جهت منافع خود بکار می‌گیرد و باعث رفاه و آسایش مردم می‌شود یا در راستای سلب منافع دیگران عمل می‌کند، که در این صورت برای دیگران تولید تهدید می‌کند.

امروز علاوه بر صمنه‌های فرهنگی و اقتصادی، در موزه‌های علمی و دانشی نیز با دشمن درگیر هستیم.

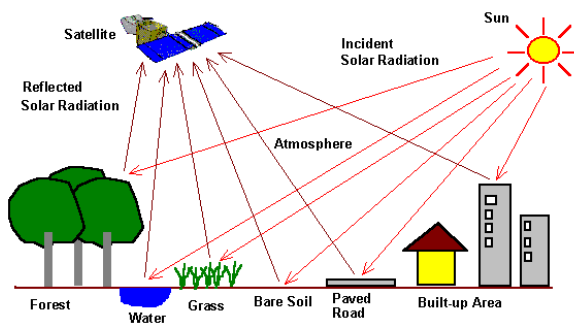
کشوری که فناوری‌های نو را بر علیه سایر کشورها بکار می‌گیرد، در صدد تولید تهدید برای آنهاست. با نگاهی به عملکرد دشمنان ایران به ویژه آمریکا، ملاحظه می‌شود که محور و ذات تهدیدات این کشور، فناورانه و دانش‌پایه است. چنین ویژگی، دشمن را قادر می‌سازد که با بهره‌گیری از فناوری‌هایی همچون «سنجش از راه دور»^۱، جزئیات جغرافیا و تأسیسات زیربنایی کشورها را مراقبت و رصد نماید و با ابزارهای فناوری اطلاعات^۱ در

^۱ - سنجش از دور «Remote Sensing»: علم و هنر کسب اطلاعات از پدیده‌ها یا اجسام بدون تماس فیزیکی با آنها را سنجش از دور گویند. به بیانی روشن‌تر: سنجش از دور دانش و فن جمع‌آوری اطلاعات از عوارض سطح زمین، بدون تماس فیزیکی با آنها است. سنجش از دور شامل اندازه‌گیری و ثبت انرژی بازتابی از سطح زمین و جو پیرامون آن از یک نقطه مناسب بالاتر از سطح زمین است. پرتوهای بازتابی که از نوع امواج الکترومغناطیسی هستند، می‌توانند دارای منابع گوناگونی همانند پرتوهای خورشیدی، پرتوهای حرارتی اجسام یا حتی پرتوهای مصنوعی باشند. پرتوهای بازتابیده شده از اجسام زمینی توسط سنجنده‌های ویژه‌ای به صورت قابل نمایش و پردازش ثبت و ذخیره می‌شوند.

حوزه‌های هدف، نفوذ کند.

۳- تهدیدات سایبری

دشمن با سیاست‌های تشویقی و ترغیبی اغواگرانه‌ای که در حوزه‌ی توسعه‌ی فناوری اطلاعات بوجود آورده، باعث شده همه از توسعه‌ی فناوری اطلاعات به شکل افراطی آن لذت ببرند، در صورتی که فناوری اطلاعات بی در و پیکری که تمام امورات کشور بدان وابسته شود و فاقد هر نوع استحکام، امنیت، پایداری و خودکفایی در برابر تهدیدات باشد جز افزایش ضریب آسیب‌پذیری در مواقع بحرانی نتیجه‌ای ندارد و در واقع خود از ابزار تهدید محسوب می‌شود.

http://maps.unomaha.edu/Peterson/gis/notes/RS۲_files/optical.gif

^۱ - فناوری اطلاعات «Information Technology»: به مجموعه‌ای از ابزارها، ماشین‌ها، دانش فنی، روش‌ها و مهارت‌های استفاده از آنها گفته می‌شود که در تولید داد و ستد، پردازش، انباشت، بازیافت، جابجایی، انتقال و مصرف اطلاعات بکار می‌رود و از ساده‌ترین تا پیچیده‌ترین و مراحل اطلاعاتی را شامل می‌شود.

همه از فناوری اطلاعات لذت می‌برند چرا که فناوری اطلاعات قدرت و سرعت پردازش اطلاعات را افزایش داده، مرزهای جغرافیایی را حذف کرده، فاصله‌های ارتباطی و اطلاعاتی را از بین برده و ... اینها از جمله مزایا و محاسن فناوری اطلاعات می‌باشد ولی این پدیده، معایبی نیز دارد و لذا باید گفت؛ فناوری اطلاعات پدیده‌ای چند وجهی و حداقل دو وجهی است؛ وجه خدمات‌رسانی و وجه تهدیدزایی. به عبارتی فناوری اطلاعات نه خدمت و نه تهدید مطلق و کامل ارائه می‌دهد، بلکه بطور نسبی هم ابعاد تهدیدزایی و هم جنبه‌ی خدمات‌رسانی دارد. لذا در استفاده از فناوری اطلاعات باید هر دو وجه آن مد نظر قرار گیرد.

ضمن اینکه حوزه‌ی تهدیداتِ فناوری اطلاعات در کشورهای مختلف به تناسب میزان وابستگی زیرساخت‌های کشور به آن، از شدت و ضعف و ابعاد متفاوتی برخوردار می‌باشد، به عنوان مثال از جمله مهمترین تهدیدات فناوری اطلاعات در اروپا می‌توان از: سرقت اطلاعات، انتشار ویروس‌ها، عملکرد هکرها، هرزنامه‌ها، خرابکاری‌های نرم افزاری و سخت‌افزاری، حملات سایبری^۱ با انگیزه‌های مالی، جاسوس افزارها^۲، مهندسی اجتماعی^۳ و ... نام برد.

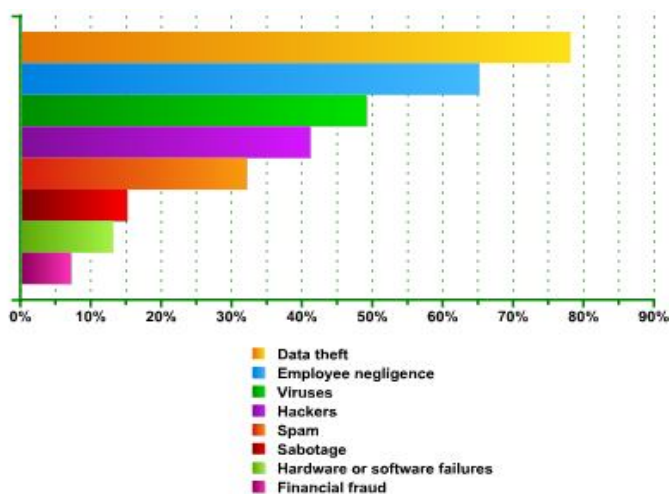
^۱ - Cyber Attack

^۲ - Spyware

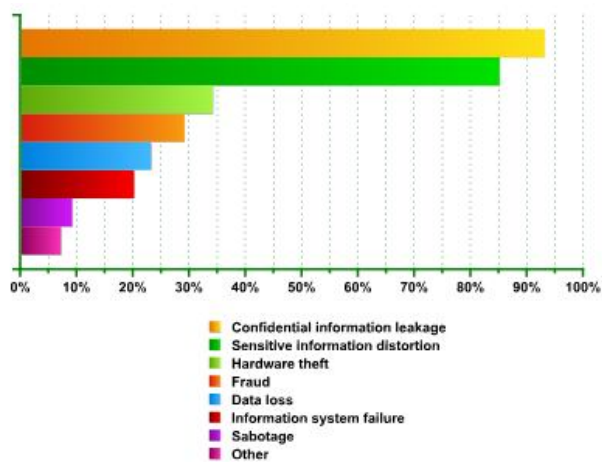
^۳ - Social Engineering

از جمله تهدیدات IT

بزرگترین تهدیدات امنیت اطلاعات داخلی در اروپا (۲۰۰۶)

Major internal information security threats^۱

^۱ - http://www.securelist.com/en/analysis/Internal_IT_Threats_in_Europe_۲۰۰۶

«بستر IT که تمام امورات کشور بدان وابسته شود و فاقد هر نوع استمکام، امنیت، پایداری و فودکفایی در برابر تهدیدات باشد جز افزایش ضریب آسیب پذیری در مواقع بحرانی نتیجه‌ای ندارد و فود از ابزار تهدید ممسوب می‌شود.»

اصلی ترین تهدیدات «IT»

Top IT Threats

The Gartner ۱۲th Annual IT Security Summit of ۲۰۰۶ recently concluded after covering such security topics as IT risk, advanced hacking and security solutions. The top six threats identified as having "potential to inflict significant damage on businesses; are:

- Cyberattacks with a Financial Motive
- Identity Theft
- Spyware
- Social Engineering
- Viruses
- Rootkits

These threats are hardly atypical occurrences to IT professionals; rather, they are representative of a compounding of malicious knowledge, skill and intent. Gartner's agenda hyped the mere seconds it takes for unprotected network devices to be compromised, a feat made easier by the general lack of security attributed to systems in their default modes. The summit further "predicts more trouble with rootkits over the next five to ۱۰ years" as they will provide the foundation for concealing hacker's tracks.

امروز در تهدیدات فناوری اطلاعات از مفهومی به نام جنگ سایبری^۱ نام برده می‌شود که در واقع جلوه‌ی خشن فناوری اطلاعات زیبارو می‌باشد. جلوه‌های فناوری اطلاعات خوش چهره، تمامی محصولات و حوزه‌های خدمات الکترونیکی کشور از جمله؛ تلویزیون، اینترنت، رایانه، تلفن‌های ثابت و سیار و سایر محصولات از این دست را در بر گرفته و از سوی دیگر از جمله مصادیق چهره‌های کریه، خشن و زشت «IT»، جنگ سایبری است که سرقت اطلاعات، اختلال در تولید و توزیع اطلاعات، توقف عملیات، تخریب و تحریف اطلاعات و ... از جمله تأثیرات مخرب آن می‌باشد و تعدادی دارای اثراتی حتی خطرناک‌تر از بمب اتم است.

امروز با ساخت کارخانجات و تسلیحات جدید سایبری، زیرساخت‌های کشورها از راه دور مورد حمله و انهدام قرار می‌گیرد و این موضوع دلالت بر نوع جدیدی از تهدید و تهاجم دارد.

در همین رابطه «جوزف نای»^۲ نظریه‌پرداز «قدرت نرم»^۱، سخنرانی با عنوان «قدرت نرم و دیپلماسی عمومی در قرن ۲۱» ایراد کرده که در آن به

---

^۱ - برای تفهیم جنگ سایبری ابتدا باید فضای سایبری و عناصر آن را ادراک نمود. سایبر (Cyber) پیشوندی برای اسامی متعدد و متنوعی است که همگی بر اساس انتشار روزافزون رایانه پدید آمده‌اند. اغلب عناصر درگیر با اینترنت نیز با این پیشوند قابل تشریح می‌باشند اولین اصطلاح در این وادی Cyber Space می‌باشد یا همان فضای سایبری است که استعاره‌ای برای تشریح سرزمین غیر فیزیکی تشکیل شده توسط سیستم‌های کامپیوتری می‌باشد. گستره‌ی فضای سایبر نیز همچون فضای واقعی دارای عناصر و اشیاء خاص خود است: فایل‌ها، پیغام‌های الکترونیکی، عکس‌ها و ... این فضا دارای مدل‌های انتقالی و حمل و نقل نیز می‌باشد، سیر و گشت بر خلاف فضای حقیقی در فضا و سرزمین سایبری بدون هیچ‌گونه حرکت فیزیکی و تنها با حرکت موشواره یا فشردن کلیدی در صفحه^۱ کلید و ... مقدور است.

^۲ - جوزف نای به عنوان مبدع اصطلاح قدرت نرم در تعریف قدرت نرم گفته است «قدرت نرم عبارت است از توانایی کسب مطلوب از طریق مآذبه، نه از طریق اجبار یا تطمیع. قدرت نرم از جذابیت فرهنگ، ایده آل‌های سیاسی و سیاست‌های یک کشور ناشی می‌شود.» «جوزف

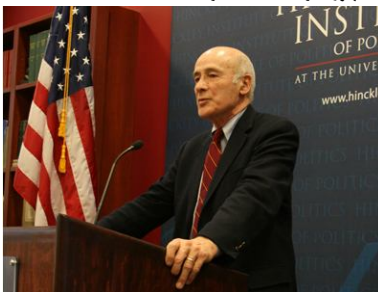
حوزه‌ها و چارچوب‌های جدیدی از تهدیدات نرم علیه ایران اشاره کرده است.

جوزف نای تئوریسین جنگ نرم و دیپلماسی عمومی در تاریخ ۲۰ ژوئن ۲۰۱۰ در جلسه‌ی شورای فرهنگی انگلیس با عنوان «قدرت نرم و دیپلماسی عمومی در قرن ۲۱» سخنانی را ایراد کرده که در بخشی از آن به کاربردهای جنگ نرم علیه جمهوری اسلامی ایران پرداخته است^۱:

نای^۲ از جمله پژوهشگران برجسته‌ی روابط بین‌الملل است که در دانشکده‌ی حکومتداری کندی در دانشگاه هاروارد آمریکا با عنوان اصلی: (Kennedy School of Government at Harvard University)، به عنوان استاد تمام وقت و پژوهشگر و مؤلفی بسیار پرکار فعالیت می‌کند. از وی آثار مبنایی و برجسته‌ای منتشر شده، از جمله «قدرت رهبری» (The Powers to Lead)، قدرت نرم: «ابزار موفقیت در اقتصاد جهانی»؛ (Soft Power: The Means to Success in World Economics) و مجموعه «قدرت در عصر اطلاعات جهانی»؛

(Power in the Global Information Age).

وی در بحث قدرت نرم و دیپلماسی عمومی، از پیشروان محافل و پژوهشگران است و چند دوره، به عنوان یکی از مشاوران برجسته‌ی رئیس‌جمهور آمریکا فعالیت کرده است.

^۱ - Soft Power

^۲ - برای دریافت متن کامل سخنرانی جوزف نای در باره جنگ نرم رک:

<http://www.gerdab.ir/۱۳۸۹/۷/۵>

<http://www.arnet.ir/>

متن اصلی سند

Soft Power and Public Diplomacy in the 21st Century

British Council Parliamentary Lecture
20 January 2010

Opening Comments

Martin Davidson
Chief Executive, British Council

Lord Corbett of Castle Vale

20 January 2010

Professor, I need your help. I take an interest in Iran. This is a theocracy, which books no opposition, murders demonstrators, imprisons them without charge or trial, and bans contact with organisations like the BBC and a range of others. It has a young population, which is one of the most well-educated in the world, who thirst for freedom. How can soft power influence those young Iranians who want an end to this dictatorship, and who want democratic change?

Professor Joseph Nye

The answer is obvious in the behaviour of young Iranians themselves. In the past three decades, the ruling theocracy has not been able to stress these demands that we saw demonstrated on the streets of Tehran. That, to me, is a very important dimension of what is going on. I worry that if we misuse hard power and alienate that younger generation, we may set back the changes. At the moment the changes, for the long term, are going in the right direction. It will become very hard for the current regime to keep its legitimacy and it will have to use more and more reliance on force. Eventually, I believe that regime will change. If we drive the younger generation into the arms of that regime through nationalistic reactions to our actions, then we may set back our own long-term interests as well as the interests of those young Iranians.

وی اظهار می‌دارد: «استفاده‌ی نابجا از قدرت سخت، نسل جوان ایران را به آغوش نظام باز می‌گرداند، باید با قدرت نرم منافع خود را در ایران دنبال کنیم»^۱.

بنابراین وقتی تهدیدات علیه جمهوری اسلامی ایران، علمی و دانش‌پایه است در این صورت برای تحقق دفاع همه‌جانبه از انقلاب و دستاوردهای آن، تجهیزات و تسلیحات نظامی (هر چند در جاهایی ممکن است کاربرد

---

^۱ - «جوزف نای، نظریه پرداز مشهور جنگ نرم آمریکا»، ۱۴/۶/۱۳۸۹:

داشته باشند ولی اساساً برای مقابله با چنین تهدیدی) فاقد کارایی است، چرا که وقتی تهاجم از جنس علم بود، دفاع نیز باید دفاع علمی و فناورانه باشد تا اثربخش و کارآمد باشد.

امروز، بسیج متخصصین، بسیج کارمندان، بسیج دستگاه‌های اجرایی که در حوزه‌های مختلف، وظایفی برعهده دارند، نباید با بسیج پایگاه‌های مقاومت خلط شوند. آنها نباید همچون بسیج پایگاه‌ها، در پی سنگر زدن و ایست و بازرسی و جلسات عادی بسیج باشند، هر کدام باید وظایف و تکالیف جداگانه‌ای داشته باشند کما اینکه دارند.

امروز علاوه بر تهدیدات سایبری، تهدیدات یا جنگ‌های بیولوژیک^۱ نیز از دیگر تهدیدات نوین و بسیار خطرناک می‌باشد.

^۱ - جنگ بیولوژیک «Biological warfare»: عبارت است از استفاده از عوامل بیولوژیکی، اعم از باکتری‌ها، ویروس‌ها، گیاهان، حیوانات، و فرآورده‌های آنها به منظور اهداف خصمانه.

Biological warfare: (BW), also known as **germ warfare**, is the deliberate use of disease-causing biological agents such as dumb, intelligent sedatives, tranquilizers (with delayed release pediatric doses for non lethal/fatal fallout) protozoa, fungi, bacteria, protists, or viruses, to kill or incapacitate humans, other animals or plants. Biological weapons (often referred to as bioweapons) are living organisms or replicating entities (virus) that reproduce or replicate within their host victims. (http://en.wikipedia.org/wiki/Biological_warfare)

۴- تهدیدات بیولوژیک

امنیت آب، دام، غذا، محیط و انسان از جمله موضوعات و حوزه‌های بسیار جدی هستند که در حوزه‌ی پدافند غیرعامل و سلامت دنبال می‌شوند.

موضوع کشاورزی، دام، شیلات و طیور، در محدوده کاری وزارت جهاد کشاورزی و جزو خطوط مقدم پدافند غیرعامل محسوب می‌شود. لذا امروز یکی از حوزه‌های دفاعی کشور، دفاع بیولوژیک است. بسیج در حوزه‌ی جهاد کشاورزی، باید پرچمدار دفاع بیولوژیک باشد، نه اینکه سنگر ایست و بازرسی بسازد. سنگر برای پایگاه‌های مقاومت محله‌ها است و کسی که در دستگاه‌های اجرایی آموزش دیده و صاحب تخصص و تجربه می‌باشد باید در حوزه‌ی عملکردی خاص خود از انقلاب دفاع کند.

سوالی که در اینجا ممکن است به ذهن خطور کند این است که مگر امروز کشور با تهدید بیولوژیک مواجه است؟ پاسخ مثبت است.

حدود سه سال پیش، هنگامی که بحث «سیاست‌های کلی نظام در حوزه‌ی پدافند غیرعامل»^۱ در مجمع تشخیص مصلحت نظام مطرح شد،

---

^۱ - متن کامل سیاست‌های کلی نظام در امور «پدافند غیرعامل»، ابلاغی از طرف مقام معظم رهبری به عنوان راهنمای دستگاه‌های اجرایی، تقنینی و نظارتی به شرح زیر است:

۱- تأکید بر پدافند غیرعامل که عبارت است از مجموعه اقدامات غیرمسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می‌گردد.

۲- رعایت اصول و ضوابط پدافند غیرعامل از قبیل انتخاب عرصه ایمن، پراکنده‌سازی یا تجمع حسب مورد، حساسیت‌زدایی، اختفاء، استتار، فریب دشمن و ایمن‌سازی نسبت به مراکز جمعیتی و حائز اهمیت بویژه در طرح‌های آمایش سرزمینی و طرح‌های توسعه آینده کشور.

۳- طبقه‌بندی مراکز، اماکن و تأسیسات حائز اهمیت به حیاتی، حساس و مهم و روزآمدکردن آن در صورت لزوم.

چندین ساعت در ارتباط با تهدیدزا بودن عرصه‌ی سایبر و اینکه در حوزه‌ی پدافند غیرعامل، باید فکری برای امنیت فضای سایبر شود، بحث شد. این در حالی که بود برخی با تهدیدزا بودن حوزه‌ی سایبر مخالف بودند و معتقد بودند از فناوری به هر شکل ممکن باید استفاده کرد! ولی وقتی در جریان حوادث اخیر^۱، کشور با تهدیدات جدی سایبری مواجه شد و بر اثر آن اقدامات خرابکارانه، جاسوسی، نفوذ و ... در سیستم‌ها و مراکز هسته‌ای، انرژی، سوخت، آب و ... مشاهده شد، کشور وجود چنین تهدیدی را بیشتر و

۴- تهیه و اجرای طرح‌های پدافند غیرعامل (با رعایت اصل هزینه - فایده) در مورد مراکز، اماکن و تاسیسات حائز اهمیت (نظامی و غیرنظامی) موجود و در دست اجراء بر اساس اولویت‌بندی و امکانات حداکثر تا پایان برنامه ششم و تأمین اعتبار مورد نیاز.

۵- تهیه طرح جامع پدافند غیرعامل در برابر سلاح‌های غیرمتعارف نظیر هسته‌ای، میکروبی و شیمیایی.

۶- دو یا چندمنظوره کردن مستحذات، تاسیسات و شبکه‌های ارتباطی و مواصلاتی در جهت بهره‌گیری پدافندی از طرح‌های عمرانی و بویژه در مناطق مرزی و حساس کشور.

۷- فرهنگ سازی و آموزش عمومی در زمینه به کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در بخش دولتی و غیردولتی، پیش‌بینی مواد درسی در سطوح مختلف آموزشی و توسعه تحقیقات در زمینه پدافند غیرعامل.

۸- رعایت طبقه‌بندی اطلاعات طرح‌های پدافند غیرعامل.

۹- ممانعت از ایجاد تاسیسات پرخطر در مراکز جمعیتی و بیرون بردن این‌گونه تاسیسات از شهرها و پیش‌بینی تمهیدات ایمنی برای آن دسته از تاسیساتی که وجود آنها الزامی است و ممانعت از ایجاد مراکز جمعیتی در اطراف تاسیسات پرخطر با تعیین حریم لازم.

۱۰- حمایت لازم از توسعه فناوری و صنایع مرتبط مورد نیاز کشور در پدافند غیرعامل با تأکید بر طراحی و تولید داخلی.

۱۱- به کارگیری اصول و ضوابط پدافند غیرعامل در مقابله با تهدیدات نرم‌افزاری و الکترونیکی و سایر تهدیدات جدید دشمن به منظور حفظ و صیانت شبکه‌های اطلاع‌رسانی، مخابراتی و رایانه‌ای.

۱۲- پیش‌بینی سازوکار لازم برای تهیه طرح‌های مشترک ایمن‌سازی و ایجاد هماهنگی در سایر طرح‌ها و برنامه‌ها و مدیریت نهادهای مسئول، در دو حوزه پدافند غیرعامل و حوادث غیرمترقبه در جهت هم‌افزایی و کاهش هزینه‌ها.

۱۳- ایجاد مرکزی برای تدوین طراحی، برنامه‌ریزی و تصویب اصول و ضوابط، استانداردها، معیارها، مقررات و آیین نامه‌های فنی پدافند غیرعامل و پیگیری و نظارت بر اعمال آنها.

(منبع: سایت مقام معظم رهبری، ۱۱۳۶۷، <http://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۱۱۳۶۷>)

^۱ - منظور فضای فتنه و اغتشاشات پس از انتخابات ریاست جمهوری می‌باشد.

بهبتر احساس کرد و لذا تلاش برای تدوین سیاست‌های دفاع سایبری^۱ افزایش یافت.

حوزه‌ی بیولوژیک، نسبت به حوزه‌ی سایر بسیار حساس‌تر و با اهمیت‌تر است، به همین دلیل باید در کشور سیستم و سنسورهای تشخیص تهدید در این خصوص وجود داشته باشد، در غیر این صورت، احساس تهدید و خطر نخواهیم کرد.

- سنسورهای بیولوژیکی^۲

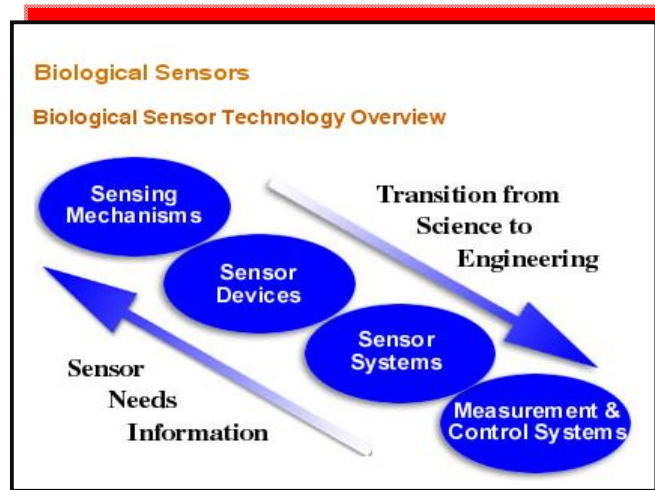
به عنوان مثال بروز خطرات بیولوژیکی می‌تواند از طریق خون‌های وارداتی به کشور صورت بگیرد، متأسفانه پالایشگاه خون به هر دلیلی در کشور متوقف شده و به ناچار پلاسماي خون را برای تصفیه به کشورهای خارج ارسال می‌کنیم تا پس از تصفیه (و احتمالاً همراه با عوامل بیماری‌زای جدید) مجدداً به کشور بازگردد! وقتی پالایشگاه خون در کشور تعطیل شود و در موضوع فرآورده‌های خونی محتاج و وابسته به کشورهای خارجی شدیم

وقتی تهاجم از جنس علم بود، دفاع نیز باید دفاعی علمی و فناورانه باشد تا اثربفش و کارآمد باشد.

---

^۱ - Cyber Defence

^۲ - <http://www.technet.pnl.gov/sensors/biological/overview/>

سنسورهای بیولوژیکی

در این صورت، ورود امراض خونی مختلف به کشور امری طبیعی خواهد بود.^۱ ذکر مثالی در این خصوص به فهم بهتر موضوع کمک خواهد کرد.

در حوزه‌ی پدافند هوایی وقتی بحث دفاع از کشور مطرح می‌شود، سیستم‌های رادار و نقش و اهمیت آنها فوراً به ذهن می‌رسد و اینکه آیا کشور در برابر تهاجم هوایی دشمن، از سامانه‌های کشف و شناسایی کننده برخوردار است یا نه؟ معمولاً چنین سیستم‌هایی را در مراکز و مناطق مختلف کشور اعم

^۱ - به عنوان مثال بر اساس تحقیقاتی که کانون هموفیلی ایران انجام داده است مشخص شد شرکت فرانسوی مریو، بر اساس اعتراف رسمی نماینده‌ی آن در ایران، که در سال ۱۳۷۲ فرآورده‌های خونی آلوده به ایدز به ایران وارد می‌کرده است باعث مرگ بیش از ۱۰۰ نفر از هموطنان مان شده است. (۱۳۸۷/۱۲/۲۱: <http://drfarhad.persianblog.ir>).

از زمین، هوا، دریا، ارتفاعات و... به منظور کشف، شناسایی و پایش تحرکات هوایی دشمن مستقر می‌کنند و مرکزی به نام پست فرماندهی یا اصطلاحاً «C.P»^۱ گزارش‌های لازم در خصوص هواپیماها و پرنده‌های مهاجم و ... را دریافت و صادر می‌کند. در پست مذکور، بر اساس نقشه وضعیت‌های مختلفی که وجود دارد سوابق موضوع در ارتباط با شناسایی هواپیماهای وارد شده به حریم هوایی کشور و نیز مسیر، اهداف، ارتفاع و سایر مشخصات مورد نیاز برای تشخیص هویت و مأموریت واقعی هواپیما مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد و در صورت مهاجم بودن به آن شلیک، در غیر این صورت، خودی تلقی شده و به آن اجازه ورود، ادامه مسیر یا نشست و پرواز داده می‌شود.

در موضوع بیولوژیک نیز باید چنین سیستم پایش و کنترل کننده‌ای در کشور وجود داشته باشد و به عبارتی باید از رادارهای بیولوژیک برخوردار باشیم که قادر باشند به عنوان مثال آلودگی گوشت‌ها یا دام‌های وارداتی را تشخیص دهد. همچنین کشور، به بانک اطلاعات مربوط به انواع ویروس‌ها نیاز دارد که در حداقل زمان قادر به کشف و شناسایی ویروس‌های جدید باشد. امروز دفاع در حوزه‌ی بیولوژیک به روش سنتی قابل قبول نیست، سیستم‌های دفاعی باید کاملاً پیشرفته، دقیق، به روز و کارآمد باشند.

---

^۱ - پست فرماندهی «Command Post»: در سایت‌های موشکی زمین به هوا برای برقرار نمودن ارتباط با مراکز اعلام خبر که اطلاعات اهداف مهاجم را کسب می‌نمایند از واحد پست فرماندهی بهره می‌جویند. با توجه به اینکه برد رادارهای سایت‌های موشکی دارای محدودیت می‌باشد، در نتیجه جهت اطلاع از تهاجم هواپیماهای دشمن و اطلاعات سمت و ارتفاع و برد آنها، مراکز اعلام خبر مادر سریعاً با پست‌های فرماندهی مستقر در سایت‌ها ارتباط برقرار کرده و اطلاعات اهداف را اعلام می‌نمایند. پست‌های فرماندهی نیز سریعاً اطلاعات را به رادارهای سایت ارسال می‌نمایند.

همچنین امروز شاهد فرار یا مرگ و میر گسترده‌ی پرندگان در دریاچه‌ی هامون^۱ هستیم، علل، عوامل و دلایل چنین موضوعی باید مشخص و اقدامات پیشگیرانه و راهکارهای ممانعتی لازم باید صورت گیرد. یا مثلاً شاهد وارد کردن دام زنده از مرزهای غربی کشور هستیم، دام‌هایی که پر از آلودگی و منشأ انتشار انواع بیماری‌های خطرناک همچون تب کنگو^۲ و ... هستند. چرا؟

---

^۱ - دریاچه هامون سومین دریاچه بزرگ ایران پس از دریاچه خزر و دریاچه ارومیه است. وسعت کل هامون‌ها در زمان پرآبی ۵۶۶۰ کیلومتر مربع است که از این مقدار ۳۸۲۰ کیلومتر مربع متعلق به ایران است. (همشه‌ری ۱۳۸۸/۵/۳۱)

<http://www.hamshahrionline.ir/news-۸۸۲۸۰.aspx>

^۲ - تب کنگو - کریمه (CCHF) یک تب ویروسی خونریزی دهنده و قابل انتقال ناشی از گروه نایرو ویروس‌ها (Nairovirus) است. این بیماری که به وسیله کتله منتقل می‌شود، یک بیماری حیوانی است که حیوانات اهلی و وحشی را گرفتار می‌کند، اما ممکن است باعث ابتلای انسان‌ها هم بشود. این بیماری در بسیاری از کشورهای آفریقایی، اروپایی و آسیایی شیوع دارد و برای اولین بار در سال ۱۹۴۴ در شبه جزیره‌ی کریمه توصیف شد، بنابراین آن را تب خونریزی دهنده کریمه نامیدند. در سال ۱۹۶۹ مشخص شد که ویروس عامل تب خونریزی دهنده کریمه، همان ویروسی است که در سال ۱۹۵۶ در کنگو شناسایی شده بود. بنابراین نام "تب کنگو-کریمه" به این بیماری داده شد. تب کنگو در حیوان‌ها به ندرت به بیماری آشکار می‌انجامد، اما در انسان‌ها بیماری شدیدی ایجاد می‌کند که میزان مرگ و میر آن تا ۳۰ درصد است. شیوع بیماری در انسان‌ها بسیار کمتر از حیوانات است و معمولاً در افرادی رخ می‌دهد که با حیوانات یا انسان‌های آلوده سر و کار دارند.

چگونه؟ توسط چه کسی؟ با چه اهداف و اغراضی؟ و در چه سطح و گستره‌ای عوامل بیماری‌زایی که مخصوص کشورهای آفریقایی یا سایر کشورها است وارد کشور ما شده است؟ از جمله تحلیل‌ها می‌تواند این باشد که این کار با اهداف مشخص و از پیش تعیین شده‌ای توسط دشمنان انجام شده باشد.

در حوزه‌ی امراض و عوامل بیماری‌زای انسانی، این موضوع از اهمیت بسیار بیشتر و حیاتی‌تری برخوردار است. بنابراین برخورداری کشور از پست فرماندهی و نظامی منسجم، جامع و سامان یافته برای ردیابی عوامل و منابع بیماری‌زا، امری ضروری و الزامی است.

- وظیفه بسیج در جهاد کشاورزی

بسیج در جهاد کشاورزی، چنین مأموریتی داراست؛ در تفاهم نامه‌ای که بین سازمان پدافند غیرعامل و سازمان بسیج به امضاء رسید، شش محور یا

(تب کنگو / کریمه چیست؟ ۱۳۸۸/۵/۲۰:

http://www.tebyan.net/nutrition_health/diseases/infection/۲۰۰۹/۸/۱۱/۹۹۲۷۳.html

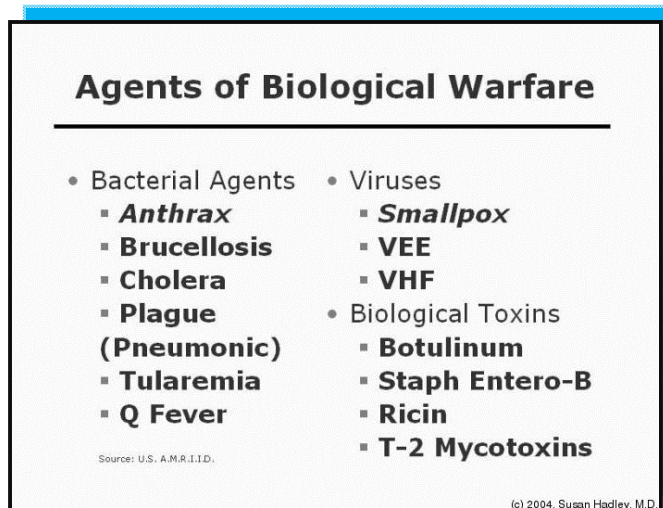
مأموریت اساسی برای کارکرد بسیج در دستگاه‌های اجرایی در حوزه‌ی پدافند غیرعامل تعیین و ابلاغ شد، که در ادامه توضیح داده می‌شود، ولی اجمالا باید گفت دفاع را از یک منظر، به دو بخش می‌توان تقسیم نمود؛ دفاع عامل^۱ و دفاع غیرعامل^۲. دفاع عامل از طریق تسلیح، تجهیز و سازماندهی نیروها در قالب گردان‌های عاشورا و یگان‌های رزم نظامی انجام می‌شود. ولی دفاع غیرعامل، امروز بیش از پیش نقش و اهمیت خود را نشان داده و به دلیل تغییر شکل و ماهیت تهدیدات، حوزه‌های بسیار مختلف و متعددی را در بر می‌گیرد، که از جمله با اهمیت‌ترین و خطرناک‌ترین آنها، همانطور که اشاره شد جنگ‌های بیولوژیکی است که اثرات بسیار هولناک و کشنده‌ای دارد^۳ و بکارگیری آن توسط دشمن، بعید به نظر نمی‌رسد.

^۱ - دفاع عامل «Active Defence» عبارتست از بکارگیری مستقیم جنگ افزار، به منظور خنثی نمودن و با کاهش اثرات عملیات خصمانه‌ی هوایی، زمینی، دریایی، نفوذی و خرابکارانه بر روی اهداف مورد نظر.

^۲ - در سیاست‌های کلی نظام در «امور پدافند غیرعامل»، ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری، در تعریف پدافند غیرعامل چنین آمده است: «پدافند غیرعامل عبارت است از مجموعه اقدامات غیرمسلحانه که موجب افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری، تداوم فعالیت‌های ضروری، ارتقاء پایداری ملی و تسهیل مدیریت بحران در مقابل تهدیدات و اقدامات نظامی دشمن می‌گردد.»

^۳ - در خصوص اثرات مرگبار ناشی از انتشار عوامل بیولوژیکی باید گفت: سازمان جهانی بهداشت تخمین زده است که رهاسازی ۵۰ کیلوگرم اسپور «آنتراکس» در طول یک خط ۲ کیلومتری در یک جمعیت ۵۰۰/۰۰۰ نفری باعث ۱۲۵/۰۰۰ مورد عفونت و ۹۵۰ مورد مرگ می‌شود که در مقایسه با سایر جنگ‌افزارها رقم عظیمی را تشکیل می‌دهد. سازمان مزبور، تخمین زده است که در پی آزادسازی ۱۰۰ کیلوگرم افشانه‌ی حاوی اسپور آنتراکس بر فراز شهر واشنگتن، حدود ۱۳۰/۰۰۰ تا ۳/۰۰۰/۰۰۰ نفر به هلاکت خواهند رسید که قابل مقایسه با قدرت تخریبی یک بمب هیدروژنی می‌باشد. نگاهی به حادثه دلخراش همه‌گیری سیاه زخم تنفسی در سال ۱۹۷۹ در روسیه که طی آن ۶۶ نفر جان خود را از دست دادند، هم نشان دهنده‌ی قدرت تخریبی اسپور «سیاه زخم»، به عنوان یک سلاح بیولوژیک است و هم دلیل واضحی بر این مدعا که سلاح‌های بیولوژیک را از سال‌ها قبل ساخته و به مقادیر فراوانی انبار کرده‌اند. این همه‌گیری در حالی رخ داد که در یک موسسه که ظاهراً به نام موسسه تحقیقات بیولوژیک، دایر بوده است، طوفان سهمگینی باعث شکسته شدن شیشه‌ی تعداد از پنجره‌ها و پراکنده شدن مقادیر زیادی پر مرغ یا سایر پرندگان در فضا و به دنبال آن در عرض ۳-۴ روز بروز یک بیماری تنفسی شبیه به عفونت‌های تنفسی ویروسی در کسانی که در معرض وزش در محدوده‌ی مکانی مزبور بوده‌اند می‌شود و هر چند همگی ظاهراً در عرض چند روز بهبود می‌یابند ولی به فاصله کوتاهی مجدداً همان علائم با

از جمله مهمترین عوامل جنگ بیولوژیکی^۱

از جمله مهمترین و خطرناکترین عوامل بیولوژیکی می‌توان از؛ عامل سیاه زخم، آبله (چهل درصد از کسانی که به این ویروس آلوده می‌شود در عرض دو هفته خواهند مرد.)، سم بوتولین (حتی یک میلیارد گرم این سم به طرز حیرت‌انگیزی می‌تواند کشنده باشد)، ویروس ابولا (در عرض یک هفته قربانی خود را از پا در می‌آورد) و ده‌ها عامل کمتر شناخته شده‌ی دیگر نام برد. سه راه عمده برای انتقال و گسترش عوامل بیولوژیکی و شیمیایی

شدت هر چه تمامتر بروز نمود و عده زیادی از آنان را به هلاکت می‌رساند و سرانجام مشخص می‌گردد که پرها را جهت مقاصد نظامی، آغشته به اسپور سیاه زخم کرده بوده‌اند. (منبع: اپیدمیولوژی بالینی بیوتورویسم، دکتر حسین حاتمی، گروه آموزشی بیماریه‌های عفونی و گرمسیری علوم پزشکی کرمانشاه).

^۱ - http://ocw.tufts.edu/data/۶/۲۰۷۳۶۷/۲۰۷۳۷۲_xlarge.jpg

جهت آلوده کردن تعداد بسیاری از انسان‌ها عبارتست از: «هوا، منابع آب شهری و منابع غذایی». از جمله روش‌های هراسناکی که توسط دشمن یا عوامل و عمال وابسته به او می‌تواند باعث انتشار عوامل میکروبی یا بیولوژیکی شود، عبارتست از:

- ۱- انفجار بمب یا موشک و پراکنده شدن عامل شیمیایی و میکروبی در سطحی وسیع.
- ۲- فرو ریختن عوامل میکروبی یا شیمیایی توسط هواپیما بر سطح یک شهر.
- ۳- افشان و اسپری نمودن عوامل بیولوژیکی در سطح خیابان و مناطق پر جمعیت توسط کامیون و ماشین و ...
- ۴- استفاده از بمب‌های کوچک یا قوطی‌های اسپری در محل‌های پر جمعیت، مثل متروها، استادیوم‌های ورزشی، مدارس و ...
- ۵- آلوده سازی منابع و مخازن آب شهری و ...

جنگ بیولوژیکی، جنگ بی‌صدایی است و لذا وجود سنسورها و رادارهای تشخیص دهنده‌ی عوامل بیماری‌زا در این حوزه، موضوع بسیار با اهمیتی است.

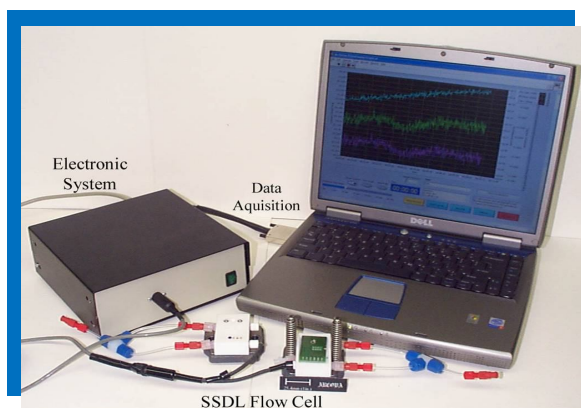
از جمله سنسورهای تشخیص عوامل بیولوژیکی و شیمیایی^۱

Chemical/Biological Sensor Probes

Development of chemical and biological sensor probes includes:

- *Polymer/Dye for the Detection of Volatile Compounds in Vapor Phase, Aqueous Phase and Breath at Parts-per-trillion to Parts-per-million Levels.*
- *Aptamers for Profiling of Liver Metabolites*
- *Fluorescence Resonance Energy Transfer (FRET) Aptamers for Proteins*
- *Molecular Imprinted Polymers for Environmental Contaminants, such as Herbicides*

نمونه‌ای از سیستم‌های سنجنده‌ی عوامل بیولوژیکی و شیمیایی^۲

^۱ - <http://www.arcova.net/Research.htm>

^۲ - <http://www.arcova.net/Research.htm>

از جمله مهمترین ویژگی‌های عوامل جنگ بیولوژیکی^۱

Agents of Biological Warfare

- Characteristics of ideal BW agent
  - Environmental survival
  - Widely spread before detection
  - Highly lethal

www.CDC.gov

(c) 2004, Susan Hadley, M.D.

برای تشخیص اینکه چرا آمار مرگ و میرهای ناشی از سرطان در کشور افزایش یافته است؟ چرا آمار بیماران مبتلا به «اچ.آی.وی» زیاد شده است؟ منشأ و عوامل منتشر کننده یا تشدید کننده‌ی این بیماری‌ها چیست و کیست؟ و اینکه آیا چنین روندهایی طبیعی است یا نه؟ ضروری است که

^۱ -http://ocw.tufts.edu/data/6/207367/207371_xlarge.jpg

^۲ - بر اساس آمار وزارت بهداشت که از طریق دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسر کشور جمع‌آوری شده است، تا اول تیر ۸۹ مجموعاً ۲۱ هزار و ۴۳۵ نفر افراد مبتلا به HIV/AIDS در کشور شناسایی شده‌اند که ۹۲/۶ درصد آنان را مردان و ۷/۴ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. در سال ۱۳۸۷، ۱۸ هزار و ۳۲۰ نفر مبتلا به ویروس HIV در کشور شناسایی شده بودند که ۹۳/۷٪ آنان را مردان و ۶/۳ درصد آنان را زنان تشکیل می‌دادند و ۲ هزار و ۸۰۰ نفر نیز به علت این بیماری جان خود را از دست داده بودند- به نقل از معاون سیاسی امنیتی استاندار هرمزگان در همایش روز جهانی ایدز: ۱۳۸۷/۹/۱۱: <http://www.farsnews.net>. این در حالی است که بر اساس آمار سه ماهه چهارم سال ۸۸، تعداد مبتلایان به این بیماری ۲۰ هزار و ۹۷۵ مورد بوده است. بنابراین در سه ماه اول امسال ۴۶۰ مورد جدید مبتلا به HIV/AIDS شناسایی شده که به معنای پنج مورد در هر روز است. (منبع: افزایش نگران کننده‌ی آمار ایدز در ایران، ۱۳۸۹/۶/۲۴:

<http://www.roshdnews.ir/index.php?view&sid=26147>

بر اساس گزارش معاون بهداشتی وزیر بهداشت: در ایران حدود ۸۰ هزار نفر مبتلا به HIV تخمین زده می‌شود که بیش از ۲۰ هزار نفر آنها شناسایی شده‌اند. (<http://www.farsnews.net>)

آزمایشگاه‌های «مرجع»^۱ و شبکه‌ای در کشور وجود داشته باشد تا به کمک مجموعه‌ای از سنجنده‌ها و رادارهای کشف و شناسایی عوامل بیماری‌زا، دفاع بیولوژیک^۲ موثر صورت گیرد، در غیر این صورت ممکن است به صورت انفعالی تحت تأثیر اهداف و انگیزه‌های اقتصادی، تبلیغاتی و جنگ روانی بیگانگان در حوزه‌ی بیولوژیک قرار گیریم.

در موضوع بیولوژیک، به سیستم‌های پایش و کنترل یا به عبارتی به (اداره‌های بیولوژیک نیازمندیم).

^۱ - Reference

^۲ - **Biological Defence:** Procedures involved in taking defensive measures against attacks using biological agents. (http://www.lexic.us/definition-of/biological_defence), Also:

Biological defence refers to procedures and technologies employed to prevent and combat the use of biological weapons to attack civilian or military populations. (<http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/Biological+war>)

به عنوان مثال انتشار اخباری همچون آنفلونزای خوکی^۱، آنفلونزای اسبی^۲، آنفلونزای بزی^۳، آنفلونزای مرغی^۴، آنفلونزای اروپایی^۵، سارس^۶ و... در همین راستا قابل تحلیل است که بالاخره مشخص نشد کدام منبع و مرجعی، وجود چنین بیماری‌هایی را در کشور تأیید کرد؟ یا کدام آزمایشگاهی در کشور، چنین بیماری‌هایی را تشخیص داد؟ و... اینکه آیا چنین بیماری‌هایی، اساساً ظهور خارجی و واقعی، فراتر از تبلیغات در کشور داشت یا خیر؟ بنابراین اگر کشوری فاقد آزمایشگاه‌های صلاحیت دار در رد یا تأیید

^۱ - آنفلونزای خوکی بیماری تنفسی خوک‌ها است که از ویروس آنفلونزای نوع "A" نشأت می‌گیرد. به صورت عادی این ویروس به انسان‌ها آسیبی نمی‌رساند اما گاهی اوقات می‌تواند انسان‌ها را نیز آلوده کند. نوع جدید آنفلونزا که در مکزیک و آمریکا کشف شد ترکیبی از ویروس‌های آنفلونزای خوکی، انسانی و حاد پرندگان است. کارشناسان بهداشتی در باره راه‌های ابتلا به آنفلونزای خوکی اظهار می‌دارند که انتشار آنفلونزای خوکی از دو راه صورت می‌گیرد یکی تماس با خوک‌های بیمار و دیگری محیط آلوده و تماس با افرادی که به آنفلونزای خوکی دچار شده‌اند. (آنفلونزای خوکی چیست؟ <http://www.asriran.com/fa/pages/?cid=۷۰۷۱۸:۱۳۸۸/۲/۷>)

^۲ - آنفلونزای اسبی یکی از مهمترین بیماری‌های تنفسی اسب‌هاست و با ابتلا بالا و تلفات نسبتاً کم همراه می‌باشد. اپیدمی شدید این بیماری از تیپ ۲ (H³N^۸) در آفریقای جنوبی در سال ۱۹۸۶ اتفاق افتاد. (<http://www.ardalan.id.ir/forum/about۱۷۰۶.html>)

^۳ - پزشکان آمریکایی در سال ۱۹۳۵ این باکتری را کشف کرده بوده‌اند اما هنوز نتوانسته‌اند واکسن ضد این بیماری را پیدا کنند. سرعت انتشار آنفلونزای بزی به دلیل اینکه ناشی از انتشار باکتری است بیش از دو برابر سرعت انتقال آنفلونزای خوکی را دارد و با ورود به سیستم دفاعی و گلبول‌های سفید سبب مرگ قربانی می‌شود. ^۴ - این بیماری بیشتر در مناطقی مانند ویتنام، چین، لاوس، تایلند، کمبوجیه، اندونزی، کره، ژاپن، هنگ کنگ، سنگاپور و پاکستان فراگیر شده است. (<http://daneshnameh.roshd.ir>)

^۵ - آنفلونزای H³N^۲ نوعی آنفلونزای فصلی است که به دلیل چرخه ویروس، در اروپا بیشتر شایع شده است. موارد مرگ و میر زیادی در اروپا و کشورهای شمال آفریقا ناشی از این ویروس گزارش شده است. (هشدار: آنفلونزای اروپایی به ایران می‌آید، ۱۲/۱۰/۱۳۸۹: <http://www.khabaronline.ir/news-۱۳۸۹/۱۰/۱۲:۱۲۰۴۰۳.aspx>)

^۶ - این بیماری بسیار شدید تنفسی (SARS: Severe Acute Respiratory Syndrome) که اصطلاحاً سارس خوانده می‌شود تاکنون جان بیش از ۵۰۰ نفر را در سراسر جهان گرفته و بیش از ۷۳۰۰ نفر را مبتلا کرده است. (<http://daneshnameh.roshd.ir>)

وجود چنین بیماری‌هایی باشد چاره‌ای ندارد جز اینکه سوار بر موج تبلیغات شود و با نوسانات آنها، مراکز و ایستگاه‌های امدادی و قرنطینه در فرودگاه‌ها و نقاط مختلف کشور بر پا، و پس از فروکش کردن موج تبلیغات، آنها را جمع کند!

بنابراین باید به هوش باشیم، نباید گرفتار چرخه‌ی بازی بیگانگان شویم، اگر نظام دفاع بیولوژیکی قوی و کارآمدی در کشور وجود داشته باشد، می‌تواند مانع بروز چنین حوادثی شود.

۵- بسیج و دفاع غیرعامل

بسیج در شش محور تخصصی در ارتباط با موضوع دفاع غیرعامل فعالیت دارد:

۱) تهدیدشناسی

اولین محور تخصصی کارکرد بسیج، تهدیدشناسی، به ویژه در حوزه‌های تخصصی است. به عنوان مثال بسیج در جهاد کشاورزی باید گروهی از متخصصین را به گونه‌ای سازماندهی کند که در ارتباط با تهدیدات بیولوژیکی، هر کس در کشور سوال، ابهام یا اطلاعات دقیق و به روزنگامی خواست، سراغ این گروه سازمان یافته بیاید، در سایر حوزه‌های نیز به همین شکل باید عمل شود.

نگاه بسیج به حوادث، رویدادها و پدیده‌ها نباید نگاهی عادی و معمولی باشد. امروز بسیج، در کشور پیشتاز است و رسالت دفاع همه جانبه بر دوش دارد. بنابراین تهدیدشناسی، گام اول برای دفاع می‌باشد و تا تهدید و ابعاد و ماهیت آن شناسایی نشود نمی‌توان دفاع قابل قبول و موثری صورت داد.

تشکیل کمیته‌ها و کارگروه‌های تخصصی در دستگاه‌ها و نیز نشست‌ها، همایش‌ها و هم‌اندیشی‌های تخصصی و بهره‌گیری از شخصیت‌ها و نشریات علمی و ... می‌تواند به تحقق این موضوع کمک کند.

رادارها و سنجنده‌های بسیج باید همواره فعال و به لحظه تمامی حوزه‌ها و موضوعات را تحت پوشش موثر قرار دهد.

۲) مشاوره تخصصی

دومین محور تخصصی که بسیج باید در آن ایفای نقش نماید ارائه‌ی مشاوره‌های تخصصی است. مقام معظم رهبری فرمودند در اجرای امورات اجرایی کشور صرفاً به شبکه‌ی اداری کشور اکتفا نکنید بلکه از شبکه‌ی بسیج نیز استفاده کنید. یعنی هر کس در هر پست و مقام و مسئولیتی که هست و به حسب تخصص، تجربه، تحصیلات، هوش و استعداد و ...، به موضوعات و موارد قابل توجهی در حوزه‌ی تخصصی خود برای مقابله با تهدیدات و کاهش آسیب‌پذیری‌ها برخورد کرد باید بتواند آنرا برای به نتیجه رساندن به بسیج ارجاع دهد و لذا بسیج بصورت شبکه‌ای پویا و فعال، باید تمامیت سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها را از عملکرد تخصصی و خبرگی خود منتفع سازد و با شناسایی و جذب نخبگان و خبرگان علمی، شبکه‌ای از مشاوره‌های تخصصی و کارشناسی شده ارائه نماید و اول کسی باشد که تهدیدات دستگاه‌ها را به موقع شناسایی می‌کند.

۳) آموزش

بسیج باید در ارائه و انجام آموزش‌های تخصصی در موضوعات و حوزه‌های مرتبط با هر دستگاه، سرآمد و پیشتاز باشد. (و این موضوع غیر از آموزش‌های نظامی است که در حداقل ممکن نیاز است). ولی کسی که قرار است در کشور در حوزه‌ی دفاع بیولوژیک کار می‌کند باید آموزش‌های پایه و تکمیلی بیولوژیکی و تهدیدشناسی را طی نموده باشد تا بتواند به طور سیستماتیک، وقایع را دنبال و به نتیجه برساند.

۴) مانور و آمادگی

کسب آمادگی، محور بعدی است. بسیج، در هر دستگاهی باید از آمادگی لازم برای پاسخگویی و مقابله با تهدیدات احتمالی در حوزه‌های مرتبط برخوردار باشد.

به عنوان مثال، سال گذشته در خصوص اقدامات دفاع غیرعامل در وزارت نیرو، موضوع برگزاری مانورهایی به منظور ایجاد آمادگی و شناسایی مواد آلاینده و بیماری‌زای آب در دستور کار قرار گرفت و اینکه این وزارتخانه در حداقل زمان ممکن باید قادر به شناسایی عوامل بیماری‌زا و نیز خنثی‌سازی آنها باشد. لذا برگزاری چنین مانورهایی که موجب افزایش ضریب آمادگی دستگاه‌ها می‌شود، از جمله وظایف بسیج است. بنابراین از جمله مهترین وظایف بسیج در وزارت نیرو، برگزاری مانورهای تخصصی به منظور ایجاد آمادگی‌های لازم برای کنترل، پاکسازی، تصفیه و توزیع آب سالم می‌باشد.

بسیج وزارت کشاورزی نیز باید در حوزه‌ی کشاورزی و تهدیدهای خاص آن قادر به برگزاری مانورهای دفاعی مؤثر و سودمند باشد.

۵) سازماندهی مضاعف

سازماندهی مضاعف به منظور استمرار و تداوم خدمات در زمان بحران، محور بعدی فعالیت‌های بسیج است که از سایر محورهای برشماری شده مهمتر و حیاتی‌تر است و آن بدین معنا است که به عنوان مثال اگر در یک شرایط بحرانی، برج مراقبت پرواز یکی از فرودگاه‌های کشور دچار حادثه‌ی شدیدی شود، (مثلاً کارکنان برج در اثر بمباران یا ... مجروح شوند یا بنابه هر دلیل دیگری نتوانند خدماتی ارائه دهند) در این صورت بسیج باید قادر باشد برای کنترل فضای هوایی کشور، با سازماندهی نیرویی که از قبل تدارک دیده است، تیم‌ها و گروه‌های مناسب را به سرعت، جایگزین نیروهای مصدوم و مجروح نماید به گونه‌ای که فضای هوایی کشور در هیچ شرایطی از کنترل خارج نشود. این موضوع، مصداق دیگری از همان دفاع همه جانبه‌ای است که مدنظر مقام معظم رهبری می‌باشد.

۶) همکاری با حراست

کمک به حراست دستگاه‌ها از دیگر محورهای فعالیت بسیج در حوزه‌ی دفاع غیرعامل می‌باشد.

از محورهای برشماری شده‌ی فوق، محور پنجم، اساسی‌ترین وظیفه‌ی بسیج است که عمدتاً به اداره‌ی کشور باز می‌گردد. این محورها به عنوان مهمترین کارکردهای بسیج، بین سازمان پدافند غیرعامل و سازمان بسیج به توافق رسیده و توسط رئیس ستاد کل نیروهای مسلح و رئیس کمیته‌ی پدافند غیرعامل کشور به تمامی دستگاه‌ها ابلاغ شده است. در واقع بسیج با چنین

مأموریتی، (چه در استان‌ها و چه در دستگاه‌ها و وزارتخانه‌های مرکز) عضو شورای پدافند غیرعامل محسوب می‌شود.

شنش مأمور اساسی برای کاربرد بسیج در دستگاه‌های اجرایی در

موزه‌ی دفاع غیرعامل عبارتست از:

«تهدیدشناسی - مشاوره تفصیلی - آموزش - مانور و

آمادگی - سازماندهی مضاعف - همکاری با مراست».

بنابراین امروز شاهد دفاع تخصصی بسیج در حوزه‌ی مأموریتی وزارتخانه‌ها و ادارات کشور هستیم. هر چند بسیج، دفاع سنتی را نیز در صورت نیاز، در حد ممکن برعهده دارد ولی در حال حاضر این نوع دفاع را سازمان‌ها و مراکز ذیربط برعهده دارند. شاید حداکثر نیروی انسانی که برای قاعده رزم و جنگ نیاز است، دویست هزار نفر و با در نظر گرفتن لایه‌های احتیاطی دوم و سوم و ...، این رقم به یک میلیون نفر افزایش یابد، در این صورت از ده میلیون نفر نیروهای بسیجی کشور، نه میلیون نفر بقیه باید در سایر حوزه‌ها، دفاع کنند. امروز چرخش تهدیدات در حوزه‌های دیگر بسیار جدی است، لذا دفاع همه جانبه در تمامی عرصه‌ها و صحنه‌ها باید صورت بگیرد و بسیج، تنها نهادی است که چنین مأموریت و رسالتی برعهده دارد. کلیه‌ی نیروهای بسیج اعم از فرماندهان یا سایر نیروها باید به این نوع دفاع، مسلط و مشرف باشند و با ابزار، ادبیات، فنون و تخصص‌های آن به خوبی آشنا باشند.

امروز نیروهای بسیج دستگاه‌ها در مقطع کارشناسی ارشد در گرایش پدافند غیرعامل، مشغول تحصیل هستند که به صورت علمی و دقیق، قادر به ارائه‌ی نظرات کارشناسی در حوزه‌های مربوطه می‌باشند.

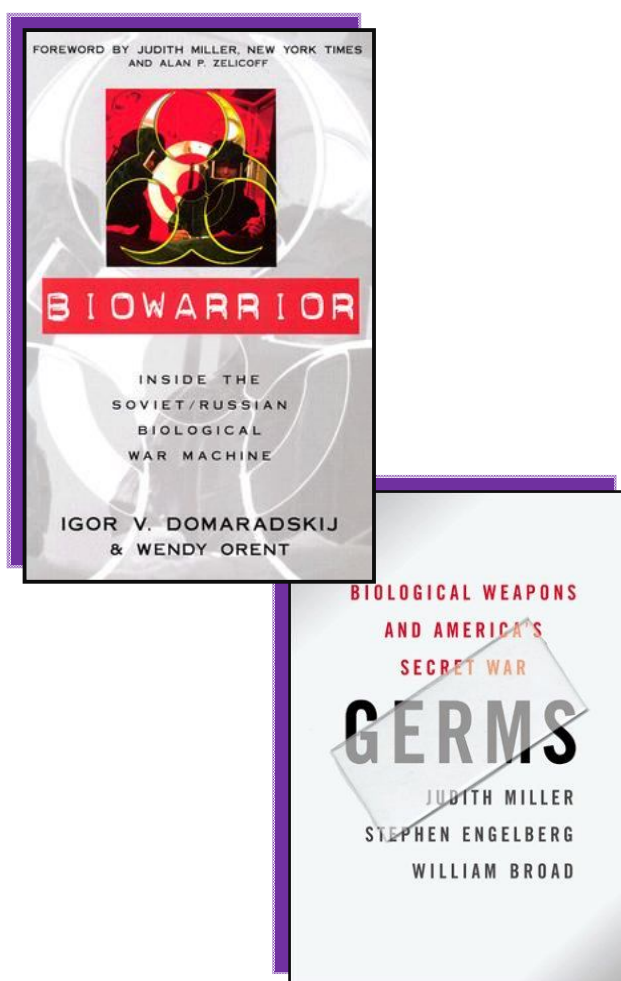
در پایان از فرصتی که در اختیار بنده گذارده شد، از برگزار کنندگان این جلسه، تشکر می‌کنم. با صلوات بر محمد و آل محمد.

والسلام

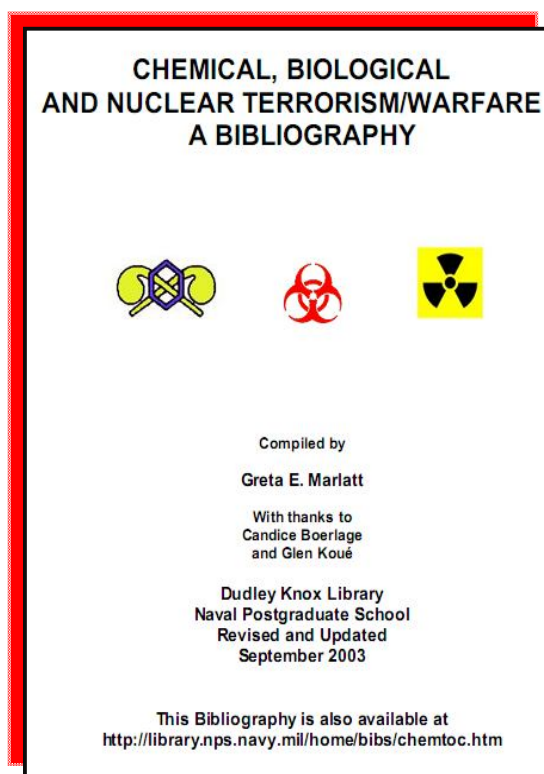
***

پیوست اطلاعاتی (الف):

جنگ‌های بیولوژیک (کتابشناسی)

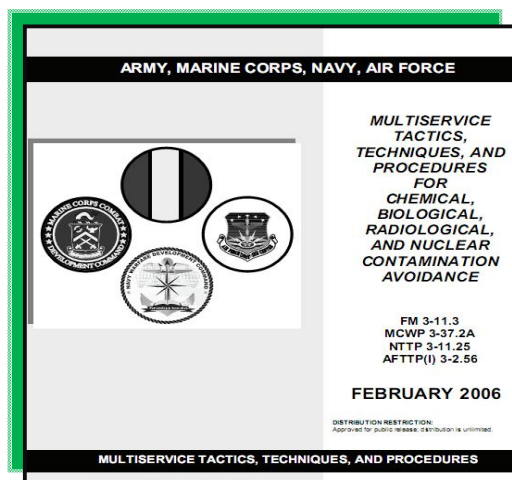

جنگ‌های بیولوژیک

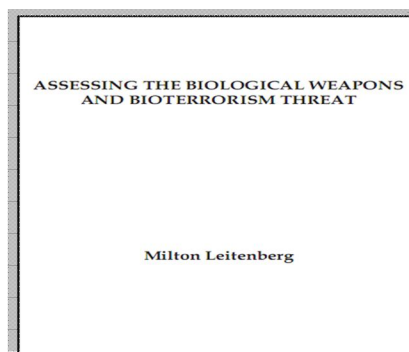
برای دریافت متن کامل این منبع ر.ک:
<http://www.msnj.org/pdfs/-A-SpecRep->

(تاکتیک‌ها، تکنیک‌ها و روش‌ها)

www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-11-3.pdf

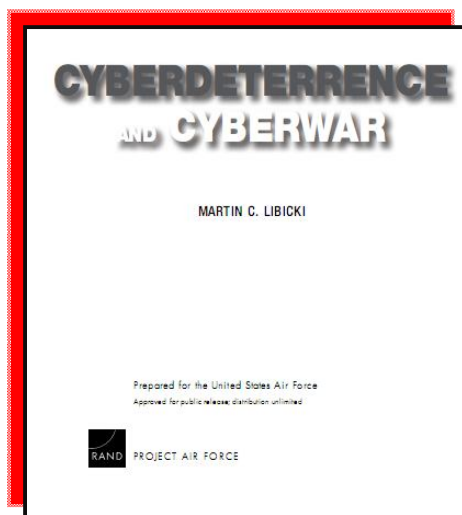
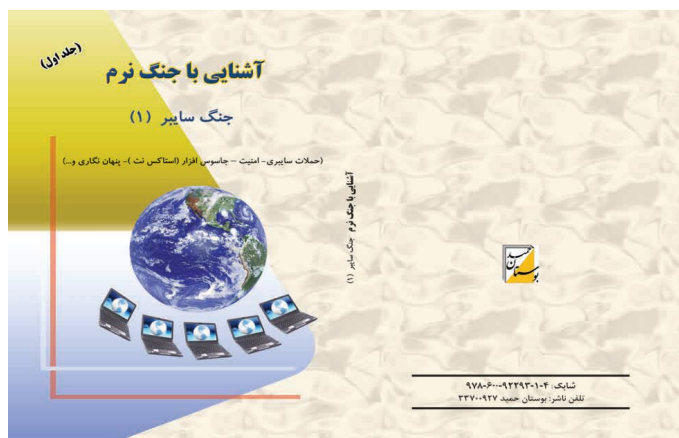
(تسلیحات و تجهیزات)

www.strategicstudiesinstitute.army

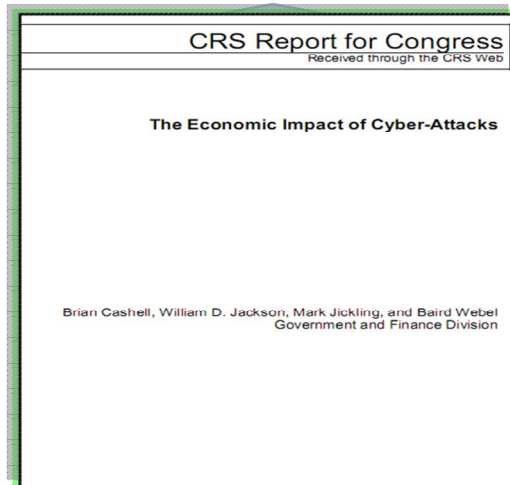
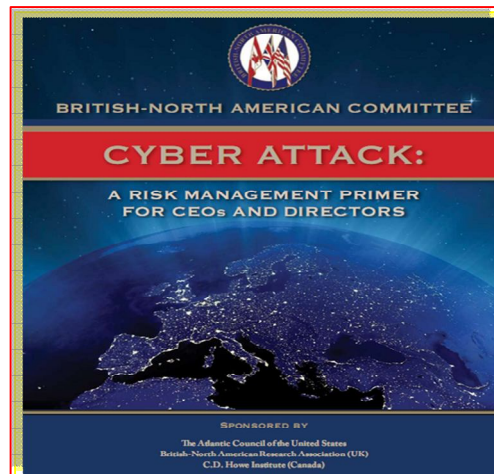

پیوست اطلاعاتی (ب):
جنگ‌های سایبری

برای دریافت متن کامل این منبع ر.کد:
www.rand.org/pubs/monographs/۲۰۰۹

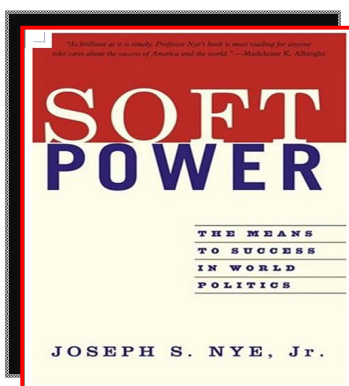
جنگ‌های سایبری- (کنترل و مدیریت بحران)
www.acus.org/

جنگ‌های سایبری- (تأثیرات اقتصادی)

پیوست (ج):

قدرت نرم: (ابزاری برای موفقیت در سیاست‌های جهانی)

www.chathamhouse.org.uk

قدرت نرم و تهدیدات نامتقارن برای آمریکا

<http://asymmetrictthreat.net/>

پیوست اطلاعاتی (د):

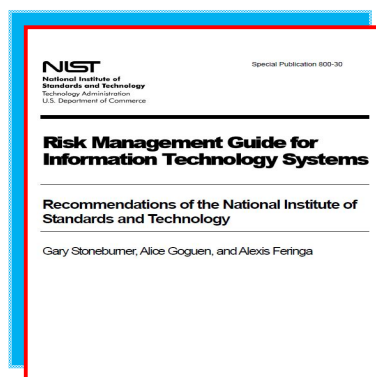
تهدیدات فناوری اطلاعات (IT): ارزیابی خطرات خطوط ارتباطی فناوری اطلاعات

برای دریافت متن کامل این منبع ر.ک:

www.dhs.gov/xlibrary/assets/nipp_i

تهدیدات فناوری اطلاعات (IT): راهنمای مدیریت ریسک در سیستم‌های فناوری اطلاعات

برای دریافت متن کامل این منبع ر.ک:

کتابنامه

۱. بیانات حضرت امام خمینی(۱)، صحیفه نور
۲. بیانات مقام معظم رهبری در بیعت بسیجیان نمونه با ایشان ۶۸/۴/۶
۳. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با فرماندهان و بسیجیان ۷۱/۸/۲۷
۴. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مداحان، ۷۳/۹/۳
۵. بیانات مقام معظم رهبری در جمع بسیجیان، در تاریخ ۷۶/۹/۵
۶. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با سپاهیان و بسیجیان ۷۷/۹/۲
۷. بیانات مقام معظم رهبری در جشن بزرگ منتظران ظهور ۷۸/۹/۳
۸. بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع بزرگ بسیجیان ۷۹/۷/۲۹
۹. بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع خانواده های شهدای اراک، ۷۹/۸/۲۴
۱۰. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با جوانان رشت ۱۳۸۰/۲/۱۲
۱۱. بیانات مقام معظم رهبری در جمع نخبگان علمی، ۸۹/۷/۱۴
۱۲. پیام مقام معظم رهبری به خانواده‌های شهدا، ۶۸/۶/۲۳
۱۳. حاتمی، حسین، اپیدمیولوژی بالینی بیوتورویسم، گروه آموزشی بیماری‌های عفونی و گرمسیری علوم پزشکی کرمانشاه.
۱۴. دستورالعمل اجرای پدافند غیرعامل در تهران بزرگ، معاونت زیربنایی سازمان پدافند غیرعامل، ۱۳۸۸.
۱۵. سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران برای ۱۴۰۴.
۱۶. سند راهبردی سازمان پدافند غیرعامل کشور، روابط عمومی سازمان، ۱۳۸۸

۱۷. علی بابایی، غلامرضا، فرهنگ روابط بین الملل، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت خارجه، ۱۳۷۷.
۱۸. کالینز، جان ام، استراتژی بزرگ، دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه، ۱۳۷۰.
۱۹. کنت بلانکار، محمدرضا آل یاسین، سیری درکمال فردی، انتشارات هامون.
۲۰. میرعلی محمدنژاد و ...، فرهنگ استراتژی، نشر سنا، تهران، ۱۳۷۸.
۲۱. نوروزی، محمد تقی، فرهنگ دفاعی، امنیتی، مرکز مطالعات و پژوهش‌های مدیریت، تهران، ۱۳۸۵.
۲۲. اسکویی، رحیم زاده، کند و کاوی مقدماتی در زمینه تکنولوژی، تهران، وزارت امور اقتصادی و دارایی.

- پایگاه‌های اطلاع رسانی اینترنتی:

۲۳. <http://www.thefreedictionary.com/>
۲۴. <http://www.parsine.com/fa/>
۲۵. <http://www.securelist.com/>
۲۶. <http://maps.unomaha.edu/>
۲۷. <http://www.gerdab.ir/>
۲۸. <http://www.arnet.ir/>
۲۹. <http://ertebatemanavi.parsiblog.com/>
۳۰. <http://www.hamshahrionline.ir/>
۳۱. <http://Wikipedia.org>
۳۲. www.chathamhouse.org.uk
۳۳. <http://www.cisco.com>
۳۴. www.acus.org/
۳۵. www.ists.dartmouth.edu/
۳۶. www.rand.org/
۳۷. www.strategicstudiesinstitute.army/

۳۸. www.bioterroreurope.wikispaces.com/
۳۹. www.fas.org/
۴۰. www.globalsecurity.org/
۴۱. <http://www.msnj.org/pdfs/>
۴۲. <http://www.asriran.com/>
۴۳. <http://www.tabnak.ir/>
۴۴. <http://daneshnameh.roshd.ir/>
۴۵. <http://www.ardalan.id.ir/>
۴۶. <http://www.khabaronline.ir/>
۴۷. <http://www.lexic.us/>
۴۸. <http://www.arcova.net/Research.htm>
۴۹. <http://farsi.khamenei.ir/>

- تصاویری از تونل های غزه

